

*Мр Јелена Видић, асистент
Правног факултета у Новом Саду*

ПОЛОЖАЈ АДОПТИВНИХ СРОДНИКА КАО ЗАКОНСКИХ НАСЛЕДНИКА (законодавства бивших југословенских република)

Сажетак: *Као наставак прелиминарног рада, у којем је изнећ историјски приказ утицаја адоптивних сродства на законска наследна права у домаћем праву, где указано на основне карактеристике положаја адоптивних сродника као законских наследника у важећем праву Србије и у осталим појединим европским правима, уз савлање акцената на чињеницу тенденције у савременим правним системима, према којој поједино усвојење представља једини могући вид усвојења, у овом раду се настоји указати на конкретан положај адоптивних сродника из поједино и неједино усвојења као законских, али и као нужних наследника. О конкретном наследноправном положају адоптивних сродника као законских наследника у земљама које представљају предмет анализе (Србија, Црна Гора, Словенија, Македонија и Хрватска) у раду се закључује анализом одговарајућих одредаба Закона о наслеђивању споменутих земаља којима се регулишу законска наследна права наведених сродника како из поједино, тако и из неједино усвојења, где довођењем у везу ових норми са свим оним нормама којима се регулишу законска наследна права крвних сродника и брачног друа оставиоца, како оним које се односе на редовна правила законског наслеђивања, тако и оним којима се одступа од наведених редовних правила законског наслеђивања. Истовремено, у раду се на основу анализе свих прелиминарно споменутих норми, где уз анализу релевантних наследноправних норми којима се регулише императивно законско наслеђивање настоји указати и на конкретан наследноправни положај који у анализираним правима имају адоптивни сродници из поједино и неједино-*

ној усвојења као нужни наследници (круј адоптивних сродника као нужних наследника, величина њиховој нужној дела, као и ишшање условности адоптивних сродника као нужних наследника).

Кључне речи: усвојење, пошћуно усвојење, нешћуно усвојење, адоптивно сродство, законски наследни редови, законски наследни део, повећање наследној дела, смањење наследној дела, нужни наследни редови, нужни део.

1. ПОЛОЖАЈ АДОПТИВНИХ СРОДНИКА КАО ЗАКОНСКИХ НАСЛЕДНИКА ПРВОГ НАСЛЕДНОГ РЕДА

У већем броју породичноправних законодавстава која представљају предмет анализе, као што су Породични закон Србије из 2005. године,¹ Закон о браку и породичним односима Словеније из 1976. године,² и Обитељски закон Хрватске из 2003. године,³ потпуно усвојење представља једини могући вид заснивања усвојења, док у мањем броју ових законодавстава, попут Закона о породици Македоније⁴ и Породичног закона Црне Горе⁵ уз могућност заснивања потпуног усвојења и даље паралелно постоји могућност заснивања непотпуног усвојења. Међутим, и у споменим правима у којима више не постоји могућност заснивања непотпуног усвојења и даље се може говорити о одговарајућем наследноправном положају адоптивних сродника из оваквог вида усвојења, с обзиром на чињеницу већ заснованих непотпуних усвојења пре почетка примене важећих породичноправних прописа ових земаља, којима се предвиђа искључиво могућност заснивања потпуног усвојења, у погледу којих непотпуних усвојења се када је реч о законским наследним правима адоптивних сродника примењују одговарајући наследноправни прописи који су важки до почетка примене закона којима је изостављено овај вид усвојења.⁶

---

¹ „Службени гласник РС“, бр. 18/05.

² „Урадни лист СР Словеније“, бр. 15/76; пречишћени текст ЗБПО-а Словеније „Урадни лист РС“, бр. 69/04.

³ „Народне новине“, бр. 116/03.

⁴ „Службени весник на РМ“, бр. 80/92.

⁵ „Службени лист СРЦГ“, бр. 7/89.

⁶ Тако је у прелазним и завршним одредбама Породичног закона Србије из 2005. године, у чл. 358. ст. 1. предвиђено да се на усвојење засновано пре почетка примене овог закона примењују прописи који су важки до дана почетка примене овог закона. У прелазним и завршним одредбама Закона о наслеђивању Словеније, у чл. 228. ст. 2. ЗОН-а Словеније предвиђено је да ће се у погледу наследних права адоптивних сродника из непотпуних усвојења заснованих по ранијим прописима (по прописима ранијег Закона о усвојењу из

У правима која су предмет анализе, а којима је предвиђена могућност заснивања потпуног усвојења, важећим наследноправним прописима - Законом о наслеђивању Хрватске из 2003. године,⁷ Законом о наслеђивању Србије из 1995. године,⁸ Законом о изменама и допунама Закона о наслеђивању Словеније из 2001. године,⁹ као и Законом о наслеђивању Македоније из 1996. године¹⁰ предвиђено је правило према којем потпуним усвојењем усвојилац и његови сродници и усвојеник и његови потомци стичу међусобно право законског наслеђивања,¹¹ односно правило према којем усвојеник из потпуног усвојења, као и његови потомци наслеђују

1947. године) примењивати одредбе Закона о наслеђивању СФРЈ из 1955. године, који је важио у овој земљи пре доношења ЗОН-а из 1976. године (измењеног и допуњеног 2001. године), као што је и у чл. 227. ЗБПО Словеније предвиђено да се на усвојења заснована по досадашњим прописима ове земље примењују ти прописи, а ово не важи једино онда када је усвојење, које је засновано по ранијим прописима промењено у усвојење које предвиђа постојећи ЗБПО Словеније (у потпуно усвојење), које је могуће уколико су за то испуњени услови предвиђени у ЗБПО Словеније. Напослетку, законска наследна права адоптивних сродника из родитељских (непотпуних) усвојења заснованих по старом Обитељском закону Хрватске из 1998. године, када је до отварања наслеђа дошло након ступања на снагу новог Обитељског закона, уређују се одредбама ЗОН-а из 2003. године, с обзиром на то да је чл. 361. ст. 2. новог Обитељског закона Хрватске предвиђено да се даном примене овог закона не мењају права и дужности стечена по претходним прописима.

⁷ „Народне новине“, бр. 48/03.

⁸ „Службени гласник РС“, бр. 46/95.

⁹ Закон о наслеђивању Словеније донет је 1976. године („Урадни лист СР Словеније“, бр. 15/76, 23/78). Закон о изменама и допунама ЗОН-а Словеније донет је 2001. године („Урадни лист РС“, бр. 67/01).

¹⁰ „Службени весник на РМ“, бр. 47/96.

¹¹ В. чл. 22. ст. 1. ЗОН-а Хрватске. Споменућемо да садржај одредаба новог Обитељског закона Хрватске из 2003. године који уређује наслеђивање које настаје сродничким (потпуним) усвојењем одговара споменутом садржају одредаба ЗОН-а Хрватске које уређују наслеђивање у случају сродничког (потпуног) усвојења, с тим што је новим Обитељским законом Хрватске признато право међусобног наслеђивања усвојенику и његовим потомцима, те усвојиоцу, његовим крвним сродницима и сродницима по усвојењу (дакле, у круг законских наследника ушли су и сродници по усвојењу – в. чл. 148. ст. 1-2. Обитељског закона Хрватске). У теорији се наводи да споменуте одредбе новог Обитељског закона у погледу уређивања међусобних законских наследних права, насталих заснивањем сродничког (потпуног) усвојења по новом Обитељском закону имају предност у односу на горе споменуте одредбе ЗОН-а, које регулишу наследна права адоптивних сродника из овог вида усвојења, образложено тиме да је Обитељски закон *lex specialis*, а уз то је и касније донет и раније се почео примењивати од ЗОН-а Хрватске. Поред тога, наводи се да би и на међусобно наслеђивање адоптивних сродника из сродничких (потпуних) усвојења заснованих по старом Обитељском закону из 1998. године, а где је до отварања наслеђа дошло након ступања на снагу новог Обитељског закона, требало примењивати одредбе новог Обитељског закона. В. у том смислу: Ј. Црнић, М. Дика, Б. Хрватин, О. Јелчић, Т. Јосиповић, З. Кохарић, Ј. М. Руждјак: Ново наследноправно уређење, Загреб, 2003., стр. 8. и 38-40.

усвојиоца и његове сроднике, на исти начин као што деца и њихови потомци наслеђују своје родитеље и њихове сроднике¹² (или да имају иста наследна права која имају и усвојичева деца и њихови потомци према усвојиоцу и његовим сродницима),¹³ те да је приликом наслеђивања сродство засновано потпуним усвојењем изједначено са крвним сродством.¹⁴ Наведено произлази и из одговарајуће одредбе Породичног закона Црне Горе о дејствима потпуног усвојења, којом је предвиђено да се потпуним усвојењем између усвојиоца и његових сродника и усвојеника и његових потомака заснивају односи сродника и сва права и дужности која по закону постоје између родитеља и деце и других сродника, па тиме и одговарајућа законска наследна права.¹⁵ У свим наведеним правима, заснивањем потпуног усвојења истовремено престају законска наследна права усвојеника и његових потомака према њиховим крвним сродницима, од којег правила постоје изузеци у случајевима када се као усвојилац јавља брачни друг (или у појединим правима ванбрачни партнер) родитеља детета, у ком случају ће дете задржати наследна права и према свом родитељу и његовим крвним сродницима.¹⁶

Законом о наслеђивању Црне Горе,¹⁷ Законом о наслеђивању Македоније, Законом о наслеђивању Србије (чије се одредбе о наследним правима адоптивних сродника из непотпуног усвојења у праву Србије примењују погледу раније заснованих непотпуних усвојења по ЗБПО Србије из 1980. године¹⁸), као и Законом о наслеђивању СФРЈ из 1955. године¹⁹ (чије

---

¹² В. чл. 34. ст. 1. ЗОН-а Србије

¹³ В. чл. 21. ст. 1. ЗОН-а Словеније

¹⁴ В. чл. 4. ст. 1. ЗОН-а Македоније

¹⁵ В. чл. 145. ст. 1. Породичног закона Црне Горе. До увођења потпуног усвојења у Црној Гори дошло је Законом о усвојењу СРЦГ из 1977. године ("Службени лист СРЦГ", бр. 28/77), а овај вид усвојења предвиђен је и позитивним породичним законодавством Црне Горе - Породичним законом из 1989. године. Међутим, Закон о наслеђивању Црне Горе је донет 1976. године, те стога њиме нису регулисана наследноправна дејства потпуног усвојења.

¹⁶ В. чл. 22. ст. 1. ЗОН-а Хрватске (одн. чл. 148. ст. 3. Обитељског закона Хрватске), чл. 34. ст. 1. ЗОН-а Србије, чл. 21. ст. 4. ЗОН-а Словеније, чл. 4. ст. 2. ЗОН-а Македоније и чл. 145. ст. 2. Породичног закона Црне Горе. Споменуто правило према којем ће у случајевима када се као усвојилац јавља брачни друг (или у појединим правима ванбрачни партнер) родитеља детета, дете задржати наследна права и према свом родитељу и његовим крвним сродницима је прописано само у неким од анализираних законодавстава - в. у том смислу чл. 22. ст. 3. ЗОН-а Хрватске (одн. чл. 148. ст. 3. Обитељског закона Хрватске) и чл. 24. ЗОН-а Македоније. Међутим, и у осталим анализираним законодавствима у којима дете такође може бити потпуно усвојено од стране брачног друга родитеља детета, задржавање наследних права детета и према свом родитељу и његовим крвним сродницима у оваквом случају се подразумева.

¹⁷ "Службени лист СРЦГ", бр. 4/76, 10/76, 22/78.

¹⁸ „Службени гласник СРС“, бр. 22/80 и 11/88; „Службени гласник РС“, бр. 22/93...29/01.

се одредбе у праву Словеније примењују у погледу наследних права адоптивних сродника из раније заснованих непотпуних усвојења према Закону о усвојењу из 1947. године²⁰), предвиђено је правило према којем усвојеник из непотпуног усвојења и његови потомци наслеђују само усвојиоца (не и усвојичеве сроднике, његовог брачног друга, нити друге његове усвојенике) исто као што деца и њихови потомци наслеђују своје родитеље, ако та права при усвојењу нису ограничена или искључена,²¹ док је Законом о наслеђивању Хрватске (чије се одредбе примењују у праву Хрватске погледу раније заснованих родитељских (непотпуних) усвојења по старом Обитељском закону из 1998. године²²) предвиђено да непотпуним усвојењем између усвојиоца и усвојеника настаје узајамно право законског наслеђивања крвних сродника у правој линији, тако да усвојеник и његови потомци имају према усвојиоцу, као и према његовим прецима законско наследно право као да су усвојичева деца, односно даљи усвојичеви потомци.²³ Засновано непотпуно усвојење у свим наведеним правима, не доводи ни до престанка наследних права усвојеника према његовим крвним сродницима, осим у праву Хрватске.²⁴

На основу изнетих разматрања, те узимајући у обзир правила законског наслеђивања у оквиру првог наследног реда, у свим посматраним правима произлази да како усвојеник из потпуног усвојења, тако и усвојеник из непотпуног усвојења у случају смрти усвојиоца из потпуног, односно непотпуног усвојења, као наследници првог законског наследног

¹⁹ „Службени лист ФНРЈ“, бр. 20/55; „Службени лист СФРЈ“, бр. 42/65, 47/65.

²⁰ „Службени лист ФНРЈ“, бр. 30/1947, 24/1952, 10/1965.

²¹ В. чл. 19. ст. 1. и 4. ЗОН-а Црне Горе, чл. 23. ст. 2-3. ЗОН-а Македоније, чл. 35. ст. 1. ЗОН-а Србије и чл. 25. ст. 1-2. ЗОН-а СФРЈ из 1955. године у вези са чл. 19. ст. 1. Закона о усвојењу ФНРЈ из 1947.

²² „Народне новине“, бр. 162/98.

²³ В. чл. 23. ст. 1-2. ЗОН-а Хрватске. У првом делу ст. 1. чл. 23. овог закона предвиђено је да заснивањем родитељског (непотпуног усвојења) између усвојиоца и усвојеника настаје узајамно право законског наслеђивања крвних сродника у правој линији, при чему у наставку истог става није предвиђено да усвојеник и његови потомци имају наследна права и према усвојиоцу и према његовим прецима, већ само према усвојиоцу. Сматрамо да узајамност у наслеђивању ипак постоји, узимајући у обзир други став наведеног члана у којем је предвиђено да усвојеник из родитељског усвојења и његови потомци, не могу када је реч о крвним сродницима наследити само побочне сроднике усвојиоца (није предвиђено да исти немају наследна права према усвојичевим прецима).

²⁴ В. чл. 19. ст. 5. ЗОН-а Црне Горе, чл. 23. ст. 1. ЗОН-а Македоније, чл. 35. ст. 2. ЗОН-а Србије, чл. 25. ст. 4. ЗОН-а СФРЈ, као и чл. 23. ст. 3. ЗОН-а Хрватске. Међутим, у праву Хрватске постоји изузетак од правила према којем заснивање непотпуног усвојења доводи до престанка наследних права усвојеника према његовим крвним сродницима, у случају када се као усвојилац јавља брачни друг родитеља детета, у ком случају ће дете задржати наследна права и према свом родитељу и његовим крвним сродницима.

реда деле заоставштину на једнаке делове са осталим оставиочевим првостепеним потомцима и његовим брачним другом (или ванбрачним партнером у праву Словеније и Хрватске), док потомци усвојеника из потпуног или непотпуног усвојења наслеђују применом принципа представљања,²⁵ при чему је у законодавству Србије предвиђено да усвојиоца из потпуног или непотпуног усвојења наслеђују не само природни потомци усвојеника из потпуног или непотпуног усвојења, већ и њихови усвојеници из потпуног усвојења, као и њихови потомци.²⁶ Наследноправни положај усвојеника из непотпуног усвојења неће бити исти као положај природне деце оставиоца, у случају када су наследна права оваквом усвојенику била ограничена, с обзиром да он тада наслеђује усвојиоца само на делу заоставштине који је сразмеран његовим наследним правима, што значи да је у овом случају наследни део усвојеника мањи од наследног дела усвојиоцевог природног детета (умањени наследни део се додељује равномерно усвојиочевој природној деци),²⁷ при чему се и право представљања (уколико усвојеник не може или неће да наследи) примењује на умањени наследни део. Уколико су пак усвојеникова наследна права била искључена, онда је његов наследноправни положај исти као да није доживео делацију, а исто важи и за његове потомке - ни у каквом случају не може доћи у обзир примена права представљања. Из горе изнетих разматрања може се закључити и то да за разлику од усвојеника из потпуног усвојења и његових потомака, који у свим посматраним правима могу да се појаве као наследници првог наследног реда и иза директних предака усвојиоца из потпуног усвојења и то сви по праву представљања, у правима Србије, Словеније, Црне Горе и Македоније усвојеник из непотпуног усвојења и његови потомци (последње наведени по праву представљања) могу представљати законске наследнике првог наследног реда само у случају смрти усвојиоца из непотпуног усвојења, али не и усвојиочевих директних предака, осим у праву Хрватске у којем усвојеник из непотпуног усвојења и његови потомци могу као наследници првог наследног реда, а по праву представљања наслеђивати и све директне претке усвојиоца.

---

²⁵ В. чл. 8. ст. 1., чл. 9. ст. 1-2. и чл. 10. у вези са чл. 34. ст. 1. и чл. 35. ст. 1. ЗОН-а Србије, чл. 8. ст. 1-2. и чл. 9-10. у вези са чл. 23. ст. 1. и чл. 22. ст. 1. ЗОН-а Хрватске (одн. чл. 148. ст. 1. Обитељског закона Хрватске), чл. 10. ст. 1-2. и чл. 11-12. у вези са чл. 21. ст. 1. ЗОН-а Словеније и чл. 25. ст. 1. ЗОН-а СФРЈ, чл. 12. ст. 1. и чл. 13-14. у вези са чл. 4. ст. 1. и чл. 23. ст. 2. ЗОН-а Македоније, као и чл. 9. ст. 1. и чл. 10-11. у вези са чл. 19. ст. 1. ЗОН-а Црне Горе и чл. 145. ст. 1. Породичног закона Црне Горе

²⁶ В. чл. 34. ст. 1. и чл. 35. ст. 1. ЗОН-а Србије

²⁷ В. у том смислу Оливер Б. Антић, Зоран М. Балиновац: Коментар Закона о наслеђивању, Београд, 1996., стр. 203.

Међутим, готово у свим посматраним правима претходно споменути наследноправни положај усвојеника из потпуног, али и из непотпуног усвојења као наследника првог наследног реда, може бити и измењен, у смислу могућности побољшања или погоршања његовог положаја, која могућност произлази из одговарајућих наследноправних прописа анализираних права, којима се одступа од претходно споменутих редовних правила законског наслеђивања. Оваква могућност не постоји једино у праву Хрватске, чијим важећим наследноправним прописима је дошло до потпуног изостављања норми којима се одступа од редовних правила законског наслеђивања.

Тако, према законским решењима ЗОН-а Србије и ЗОН-а Македоније у оквиру првог законског наследног реда постоји могућност повећања наследног дела деце, односно истовременог смањења наследног дела брачног друга оставиоца, не и обрнуто, у случају испуњења одређених услова, који се односе на постојање оставиоцевог детета чији други родитељ није оставиоцев брачни друг (из претходног брака или ванбрачног), те укупну имовину брачног друга за коју је потребно да је већа од дела који би му припао при подели заоставштине на једнаке делове. За разлику од ЗОН-а Македоније, према ЗОН-у Србије неопходно је испуњење још једног услова, који се односи на оцену суда о оправданости смањења наследног дела брачног друга оставиоца. Под претпоставком испуњења наведених услова, према оба наведена права, наследни део сваког оставиоцевог детета може бити повећан два пута (право Македоније), односно до два пута (право Србије).²⁸ Напред наведено значи да ће услед исходованог повећања наследног дела на захтев детета из претходног брака или ванбрачног детета усвојиоца који се појављује као оставилац, доћи до повећања наследног дела и његовог усвојеника из потпуног усвојења²⁹ и то у оба права - било да се ради о потпуном усвојењу од стране оба брачна друга,³⁰ или од стране брачног друга родитеља или усвојиоца детета,³¹ или пак у праву Србије од стране лица које живи само, а које је након заснивања усвојења закључило брак,³² односно у праву Македоније и када се ради о лицу које је потпуно усвојено само од стране једног од брачних другова који се у конкретном случају појављује као оставилац³³, при чему ће наведено повећање обухватити и оне потомке оставиоца који се по пра-

²⁸ В. чл. 9. ст. 3. ЗОН-а Србије и чл. 15. ЗОН-а Македоније

²⁹ В. чл. 9. ст. 3. у вези са чл. 34. ст. 1. ЗОН-а Србије и чл. 15. у вези са чл. 4. ст. 1. ЗОН-а Македоније

³⁰ В. чл. 101. ст. 1. Породичног закона Србије и чл. 98. Закона о породици Македоније

³¹ В. чл. 101. ст. 2. и чл. 93. ст. 2. Породичног закона Србије и чл. 100. ст. 2-3. Закона о породици Македоније

³² В. чл. 101. ст. 3. Породичног закона Србије

³³ В. чл. 100. ст. 3. и чл. 105. ст. 2. Закона о породици Македоније

ву представљања позивају на место било ког оставиоцевог детета, па и на место усвојеника из потпуног усвојења. С обзиром да су и усвојеник из непотпуног усвојења и његови потомци наследници усвојиоца из непотпуног усвојења, то се и величина њиховог наследног дела одређује по правилима која важе за усвојиоцеву природну децу и њихове потомке. То значи да ће исходовано повећање наследног дела на захтев детета из претходног брака или пак ванбрачног детета усвојиоца који се појављује као оставилац довести до повећања наследног дела и његовог усвојеника из непотпуног усвојења³⁴ (а потомака усвојеника из непотпуног усвојења по праву представљања) и то у оба претходно споменута права – било да се ради о непотпуном усвојењу од стране оба брачна друга,³⁵ или од стране брачног друга родитеља или усвојиоца детета,³⁶ или пак само од стране једног од брачних другова који се у конкретном случају појављује као оставилац.³⁷ Међутим, треба назначити да је повећање наследног дела усвојеника из непотпуног усвојења у свим овим случајевима могуће само уколико усвојенику из непотпуног усвојења, усвојилац који се појављује као оставилац није потпуно искључио наследна права у моменту заснивања усвојења, до чега може доћи само уколико усвојилац има рођене деце,³⁸ док смо у случају када су оваквом усвојенику из истог разлога наследна права међутим била само ограничена,³⁹ мишљења да би се повећање њего-

---

³⁴ В. чл. 9. ст. 3. у вези са чл. 35. ст. 1. ЗОН-а Србије и чл. 15. у вези са чл. 23. ст. 2. ЗОН-а Македоније

³⁵ В. чл. 157. ст. 1. ЗБПО Србије и чл. 98. Закона о породици Македоније

³⁶ В. чл. 155. ст. 2. и чл. 157. ст. 4. ЗБПО Србије и чл. 100. ст. 2-3. Закона о породици Македоније

³⁷ В. чл. 157. ст. 2. ЗБПО Србије и чл. 100. ст. 3. Закона о породици Македоније

³⁸ У погледу питања могућности усвојиоца да и након заснивања усвојења искључи или ограничи наследна права усвојеника из непотпуног усвојења у теорији су изнети различити ставови. Тако је у делу теорије изнет став према којем усвојилац и након засновањог усвојења може ограничити или искључити наследна права усвојеника, образложено тиме да би гледиште према којем би овакво ограничење или искључење наследних права било могуће само у тренутку заснивања усвојења ставило усвојиоца који у тренутку заснивања усвојења није имао природне деце у незгодан положај, ако касније, по засновањом усвојењу добије природно дете. В. у том смислу: Оливер Б. Антић, Зоран М. Балиновац: *op. cit.*, стр. 202. У другом делу теорије, изнето је мишљење које полази од чињенице да је усвојење установа чији је првенствени циљ заштита интереса усвојеника, те да уколико питање наследних права усвојеника из непотпуног усвојења није било регулисано приликом заснивања усвојења, то се ни касније није могло учинити, односно наследна права усвојеника није могуће накнадно нити ограничити, нити искључити, при чему се наглашава да разлог за накнадно регулисање наследних права усвојеника посебно не може бити чињеница да се усвојиоцима после заснивања усвојења родило дете. В. у том смислу: Олга Цвејић Јанчић: *Породично право II – Родитељско и старатељско право*, Нови Сад, 2004., стр. 109.

³⁹ В. чл. 176. ст. 1. ЗБПО Србије из 1980. године и чл. 115. ст. 3. Закона о породици Македоније

вог законског наследног дела могло вршити у односу на онај наследни део који би усвојенику требао припасти узимајући у обзир обим умањења, односно ограничења његових наследних права. Ово произлази из већ споменуте чињенице, према којој усвојеник из непотпуног усвојења којем су наследна права ограничена, наслеђује усвојиоца на оном делу заоставштине који је сразмеран његовим наследним правима. Истина, овакав поступак подразумева нешто сложенију рачунску операцију, с обзиром на то да би најпре требало израчунати колико услед ограничења наследних права усвојеника из непотпуног усвојења долази до повећања законског наследног дела остале деце усвојиоца, те након тога овако израчунате наследне делове повећавати у распону до два пута, односно два пута у праву Македоније.

Закон о наслеђивању Црне Горе спада у групу законодавстава којима је предвиђена како могућност повећања наследног дела како деце, тако и могућност повећања наследног дела брачног друга у првом наследном реду, с тим што су услови под којима може доћи до повећања наследног дела оставиочеве деце различито постављени у односу на услове за повећање наследног дела оставиочевог брачног друга. Тако, до повећања наследног дела деце може доћи под условом да је имовина брачног друга већа од дела који би му припао поделом заоставштине на једнаке делове, а у случају постојања, односно на захтев оставиочеве деце из претходног брака или његове ванбрачне деце, услед чега ће доћи до двоструког повећања наследног дела сваког оставиочевог детета у односу на наследни део брачног друга,⁴⁰ па сходно томе и до повећања наследног дела усвојеника из потпуног усвојења⁴¹ (које према Породичном закону ове земље по правилу може бити усвојено само од стране брачних другова заједнички),⁴² а наследног дела његових потомака по праву представљања. Када је реч о питању обухваћености усвојеника из непотпуног усвојења могућношћу повећања наследног дела, у ЗОН-у Црне Горе је за разлику од ЗОН-а Србије и ЗОН-а Македоније изричито предвиђено да ће услед исходовања споменутог повећања, доћи и до повећања законског наследног дела оваквог усвојеника,⁴³ а тиме и наследног дела његових потомака по праву

⁴⁰ В. чл. 21. ЗОН-а Црне Горе

⁴¹ В. чл. 21. ЗОН-а Црне Горе у вези са чл. 145. ст. 1. Црне Горе

⁴² В. чл. 125. Породичног закона Црне Горе

⁴³ В. чл. 21. ЗОН-а Црне Горе који гласи: "Када има деце из ранијих бракова оставиоца, деце рођене ван брака, као и деце која се по закону сматрају да су рођена у браку или усвојеника оставиочевих, којима приликом усвајања нису наследна права ограничена или сасвим искључена, а имовина његовог брачног друга износи више од дела који би му припао при подели заоставштине на једнаке делове, онда сваком оставиочевом детету, односно усвојенику припада два пута већи део него брачном другу." Споменућемо да је наведени члан ЗОН-а Црне Горе у одређеној мери непрецизан, с обзиром да упућује и на закључак

представљања (било да се ради о усвојенику који је непотпуно усвојен од стране брачних другова заједнички, или од стране само једног од брачних другова који се у конкретном случају појављује као усвојилац, или пак о оном који је усвојен од стране брачног друга родитеља или усвојиоца детета),⁴⁴ с тим што је прописано да наведена могућност не постоји у случају када су оваквом усвојенику наследна права била не само искључена, већ и онда када су иста била ограничена од стране усвојиоца који се појављује као оставилац. С друге стране, до повећања наследног дела брачног друга оставиоца у праву Црне Горе може доћи у ситуацији када он нема нужних средстава за живот и то на терет наследног дела било ког наследника који му конкурише у наслеђивању, па и било ког потомка оставиоца или више оваквих потомака, што значи да до повећања његовог наследног дела може доћи и на терет наследног дела како усвојеника из потпуног усвојења, тако и из непотпуног усвојења, или пак њихових потомака, при чему брачни друг може наследити и целу заоставштину и на тај начин искључити из права на наслеђивање било ког од потомака као наследника првог наследног реда, када је она тако мале вредности да би њеном поделом брачни друг оставиоца запао у оскудицу.⁴⁵

У вези са претходно споменутом могућношћу повећања законског наследног дела деце у првом наследном реду које постоји у правима Србије, Црне Горе и Македоније, могло би се поставити питање да ли би до примене установе повећања наследног дела могло доћи и на захтев усвојеника из потпуног усвојења који није истовремено усвојен и од стране брачног друга усвојиоца који се појављује као оставилац, односно у ситуацији када брачни друг усвојиоца није један од адоптивних родитеља усвојеника. Мишљења смо да у оним законодавствима у којима дете може бити потпуно усвојено не само од стране брачних другова заједнички, већ када постоје нарочито оправдани разлози за то и од стране лица које живи само, дакле, које се не налази у браку, а које би након заснивања усвојења могло склопити брак, као што је породично законодавство Србије, или пак у законодавствима у којима дете може бити потпуно усвојено само од стра-

---

према којем право на постављање захтева за повећањем наследног дела припада не само оставиоцевој деци из претходног брака и ванбрачној деци, већ и његовом усвојенику. Међутим, вероватније је да је законодавац, набрајајући поред ванбрачне деце и деце из претходног брака, још и усвојенике оставиоца којем наследна права нису искључена или ограничена, као и децу која се по закону сматрају да су рођена у браку, наведеним само настојао да нагласи круг деце оставиоца на коју се споменута законска норма односи, односно чињеницу да ће у случају испуњења услова из наведеног члана доћи до повећања наследног дела сваког оставиоцевог детета, па и наследног дела усвојеника из непотпуног усвојења.

⁴⁴ В. чл. 119. ст. 3., чл. 122. ст. 2. и чл. 123. ст. 2. Породичног закона Црне Горе

⁴⁵ В. чл. 23. ст. 1. ЗОН-а Црне Горе

не једног брачног друга, као што је породично законодавство Македоније, наследноправни положај овако потпуно усвојеног детета не би требало разликовати од положаја оставиочевог ванбрачног детета или пак његовог детета из претходног брака. У прилог оправданости додатне заштите наследноправних интереса овакве деце говори претпоставка да брачни друг који наслеђује једнак део са свом децом оставиоца, уколико је доброг имовног стања може доћи у бољи економски положај од деце оставиоца, од чега нема неповољних последица по положај деце оставиоца која потичу из брака са преживелим брачним другом, с обзиром да се оправдано претпоставља да ће брачни друг као њихов други родитељ употребити своја имовинска средства и у њихову корист онда када им је то потребно, што није случај и у ситуацији када брачни друг конкурише на наслеђе оставиочевој деци из претходних бракова, његовој ванбрачној деци, а мишљења смо и његовој потпуно усвојеној деци, у односу на коју децу се брачни друг не појављује као други адоптивни родитељ, односно усвојилац, с обзиром да се по природи односа може претпоставити да се брачни друг неће бринути о овој деци оставиоца. Поред наведеног, без обзира што споменути закони у круг овлашћених лица којима наследни део може бити повећан на њихов захтев изричито убраја само првостепене биолошке потомке – из претходног брака или пак ванбрачне, треба имати у виду да одговарајуће законске одредбе којима се нормира наследноправни положај усвојеника из потпуног усвојења (као и из непотпуног усвојења) говоре у прилог изједначења њиховог наследноправног положаја и оваквог положаја крвних сродника у правој нисходној линији, те сходно томе и у прилог мишљења према којем би и усвојеницима из потпуног усвојења којима брачни друг усвојиоца није грађански родитељ требало омогућити право на постављање захтева за повећањем наследног дела. Из изнетих разлога смо мишљења да би ово право у случају смрти усвојиоца из непотпуног усвојења требало да припада и оном усвојенику из непотпуног усвојења којем брачни друг оставиоца није један од грађанских родитеља, односно усвојенику који је усвојен од стране само једног од брачних другова (у праву Србије, Македоније и Црне Горе). Но, право на постављање захтева за повећањем наследног дела у овом случају је условљено једним претходним захтевом, који се односи на чињеницу непостојања искључења наследних права оваквом усвојенику од стране усвојиоца. Узимајући у обзир чињеницу да и усвојеник из непотпуног усвојења којем су наследна права ограничена има положај који је сличан положају усвојиочевог детета, с том разликом што је његов наследни део мањи од наследног дела усвојиочевог природног детета, којој деци се заправо равномерно додељује умањени наследни део усвојеника, те с обзиром да је циљ ограничења наследних права усвојеника из непотпуног усвојења управо заштита рођене деце усвојиоца, који циљ је ограничењем наследних права већ ос-

тварен, то онда сматрамо да његов наследноправни положај не би требало додатно отежавати и у односу на наследноправни положај брачног друга оставиоца, који није истовремено усвојилац оваквог усвојеника, те смо на основу изнетог, мишљења да би и у оваквом случају усвојенику из непотпуног усвојења требало омогућити право на постављање захтева за повећањем свог наследног дела.

Напоследку, према позитивном наследном праву Словеније у оквиру првог наследног реда предвиђена је могућност повећања наследног дела деце, као и било ког потомка оставиоца на терет наследног дела брачног друга (односно ванбрачног партнера различитог пола), што значи и могућност повећања наследног дела усвојеника из потпуног усвојења (било да се ради о потпуном усвојењу од стране оба брачна друга заједнички или пак од стране брачног друга родитеља детета који се у конкретном случају појављује као оставилац),⁴⁶ као и могућност повећања наследног дела неког од потомака усвојеника из потпуног усвојења. Осим тога, предвиђена је и могућност повећања наследног дела брачног друга (или ванбрачног партнера различитог пола) на терет наследног дела деце, односно било ког потомка, што значи и на терет наследног дела усвојеника из потпуног усвојења, односно његових потомака, све ово уз услов немања нужних средстава за живот на страни оног ко поставља захтев. Специфичност овог закона представљају уведени допунски корективи између самих потомака као наследника, према којима до повећања наследног дела неког од потомака, под којим се подразумевају и усвојеници из потпуног усвојења или пак његови потомци, може доћи и на терет наследног дела неких или свих осталих потомака који му конкуришу у наслеђивању, као што и до повећања наследног дела неког од природних потомака оставиоца може доћи на терет наследног дела усвојеника из потпуног усвојења или пак његових потомака. На овај начин, услед повећања наследног дела било ког од наследника првог на следног реда, може доћи до смањења наследног дела само неких, или свих осталих наследника који су у конкретном случају позвани на наслеђивање, при чему суд може одлучити да у случају када је вредност заоставштине тако мала да би услед њене поделе дошло до западања у оскудицу оног ко је поставио захтев, да исти наследи целу заоставштину, независно од тога о чијем захтеву се ради.⁴⁷

---

⁴⁶ В. чл. 138. Закона о браку и породичним односима Словеније

⁴⁷ В. чл. 13. у вези са чл. 21. ст. 1. Закона о наслеђивању Словеније. Поставља се питање да ли и на који начин у праву Словеније оставиочев усвојеник из непотпуног усвојења (који је у складу са чл. 6. ст. 2. Закона о усвојењу ФНРЈ усвојен од стране оба брачна друга или пак од стране само једног од брачних другова који се појављује као оставилац) којем наследна права нису била искључена, односно ограничена може под условом немања нужних средстава за живот исходovati повећање свог законског наследног дела. Како је то

2. ПОЛОЖАЈ АДОПТИВНИХ СРОДНИКА КАО ЗАКОНСКИХ НАСЛЕДНИКА ДРУГОГ НАСЛЕДНОГ РЕДА

Наследноправним прописима анализираних земаља предвиђено је правило према којем потпуним усвојењем стичу усвојилац и његови сродници и усвојеник и његови потомци међусобно право законског нас-

наведено, у прелазним и завршним одредбама ЗОН-а Словеније се у погледу одређивања законских наследних права усвојеника из раније заснованог непотпуног усвојења упућује на примену одредаба ЗОН-а СФРЈ из 1955. године, а из одговарајуће одредбе овог закона произлази да усвојеник из непотпуног усвојења и његови потомци имају према усвојоциу (не и према његовим сродницима) *исти* наследна права, као и усвојоичева деца и други њихови потомци, уколико она нису у моменту заснивања усвојења била искључена или ограничена (чл. 25. ст. 1-2. ЗОН-а СФРЈ). Напред наведено значи да би и њихов наследни део могао бити повећан или пак смањен, с тим што треба имати у виду да се када је реч о омогућностима одступања од редовних правила законског наслеђивања, почев од измена и допуна ЗОН-а Словеније из 2001. године услови под којима су могуће корекције наследних делова у првом наследном реду, као и круг наследника првог наследног реда у чију корист, односно на чији терет је могуће повећање, односно смањење наследних делова у потпуности разликују од начина регулisaња истих ових питања до споменутих измена и допуна ЗОН-а Словеније, односно од начина регулisaња наведених питања према ЗОН-у СФРЈ из 1955. године, на чију примену се у важећем ЗОН-у Словеније упућује када је реч о одређивању законских наследних права адоптивних сродника из непотпуног усвојења. Наиме, како је то горе наведено, до повећања наследног дела у првом наследном реду, према важећим наследноправним прописима ове земље може доћи не само у корист деце, а на терет наследног дела брачног друга (као што је то био случај према ранијим наследноправним прописима), већ и у корист било ког наследника првог наследног реда, а на терет наследног дела неког другог наследника овог наследног реда. Ово значи да ће примера ради и у случају постојања непотпуног усвојења заснованог по ранијим прописима, брачни друг оставиоца моћи тражити повећање свог наследног дела на терет наследног дела било ког потомка оставиоца, па и непотпуно усвојеног детета оставиоца (које при том може бити истовремено усвојено и од стране брачног друга који захтева повећање) под условима предвиђеним важећим наследноправним прописима ове земље, као што ће и дете из претходног брака оставиоца или његово ванбрачно дете, те било које дете, односно потомак оставиоца, право на повећање свог наследног дела моћи остваривати једино на начин и под условима предвиђеним важећим наследноправним прописима (између осталог и на терет наследног дела усвојеника из непотпуног усвојења). Примена чл. 12. ЗОН-а СФРЈ на основу којег је раније могло доћи до повећања наследног дела детета из претходног брака оставиоца, а тиме и наследног дела усвојеника из непотпуног усвојења (уколико је имовина брачног друга већа од дела који би му припао поделом заоставштине на једнаке делове, те у случају постојања детета из претходног брака оставиоца, у ком случају је могло доћи до повећања наследног дела сваког оставиоцевог детета) више није могућа. Из изнетог произлази, под претпоставком исправности става према којем и усвојенику из непотпуног усвојења којем наследна права нису била искључена у моменту заснивања усвојења, односно уколико су била ограничена, у мери у којој су ограничена припада и право на повећање законског наследног дела – да би ово право усвојеници из непотпуног усвојења могли остваривати заправо једино под условима и на начин предвиђеним важећим наследноправним прописима ове земље.

леђивања,⁴⁸ односно правило према којем усвојилац и његови сродници наслеђују усвојеника⁴⁹ и његове потомке исто као што родитељи и њихови сродници наслеђују своју децу и њихове потомке,⁵⁰ те да је сродство засновано потпуним усвојењем у погледу наслеђивања изједначено са крвним сродством,⁵¹ што значи да је положај адоптивних сродника из потпуног усвојења као наследника другог наследног реда (усвојилаца и њихових потомака) изједначен са оним наследноправним положајем који крвни сродници оставиоца имају као наследници другог наследног реда. Овакав положај адоптивних сродника у оквиру другог законског наследног реда произлази и из одредбе Породичног закона Црне Горе о дејствима потпуног усвојења, којом је предвиђено да се потпуним усвојењем између усвојиоца и његових сродника и усвојеника и његових потомака заснивају односи сродника и сва права и дужности која по закону постоје између родитеља и деце и других сродника.⁵²

Међутим, с обзиром да положај крвних сродника као законских наследника другог наследног реда у посматраним правима није идентичан, утолико се у овим правима може говорити и о разликама у положају адоптивних сродника из потпуног усвојења као наследника другог наследног реда. Тако се у правима Србије, Црне Горе, Македоније и Словеније у случају смрти усвојеника из потпуног усвојења који је усвојен од стране оба брачна друга, односно у праву Србије и Македоније и у случају смрти потпуно усвојеног детета до чијег је усвојења дошло накнадно од стране брачног друга (у праву Србије или ванбрачног партнера) усвојиоца детета, а који усвојеник иза себе није оставио потомке, као његови законски наследници позивају његов брачни друг чији наследни део износи 1/2 заоставштине, док се преостала половина заоставштине дели између оставиоцевих усвојилаца, односно њихових потомака (браће и сестара или полубраће и полусестара, синоваца и синовица, братанаца и братаница, односно сестрића и сестричина по основу адоптивног сродства итд.) по праву представљања, чија је примена у овом наследном реду неогра-

---

⁴⁸ В. чл. 22. ст. 1. ЗОН-а Хрватске (одн. чл. 148. ст. 2. Обитељског закона Хрватске у којем се наводи да и усвојичеви сродници по усвојењу стичу право наслеђивања усвојеника и његових потомака)

⁴⁹ В. чл. 21. ст. 3. ЗОН-а Словеније. У тексту ЗОН-а Словеније изричито је предвиђено само да усвојилац из потпуног усвојења, као и његови сродници имају наследна права према усвојенику, с тим што се у теорији наводи да усвојилац и његови сродници свакако имају законска наследна права и према усвојениковим потомцима. В. Карол Зупанчич: Дедовање з уводними појаснили проф. др Карла Зупанчича, Љубљана, 2005., стр. 49.

⁵⁰ В. чл. 37. ЗОН-а Србије

⁵¹ В. чл. 4. ст. 1. ЗОН-а Македоније

⁵² В. чл. 145. ст. 1. Породичног закона Црне Горе.

ничена. У ситуацији када умрли усвојилац (или усвојилац који из другог разлог не наслеђује) нема свог потомства, његов део припашће другом усвојиоцу, а уколико ни он не може или неће да наследи наследније његови потомци по праву представљања. Тек у случају када иза оставиоца није остао брачни друг, оставиочеве усвојиоци поделиће заоставштину на једнаке делове, при чему и овде важи правило према којем се и њихови потомци могу позивати на наслеђе по праву представљања неограничено. Уколико су оба усвојиоца умрла пре оставиоца (или из других разлога не наслеђују), а нису иза себе оставили потомке, брачни друг усвојеника ће наследити целу заоставштину. Иста правила законског наслеђивања важиће и у случају када је дете потпуно усвојено од стране особе која се не налази у браку, односно од стране лица које живи само (право Србије), те и када се ради о лицу које је потпуно усвојено само од стране једног од брачних другова (право Македоније), с том разликом што ће оваквом усвојиоцу као једином (адоптивном) родитељу оставиоца припасти половина заоставштине на име наследног дела, док ће брачном другом усвојеника припасти друга половина заоставштине на име наследног дела. Дакле, потпуним видом усвојења настају наследна права усвојилаца (односно усвојиоца), а њихових (његових) потомака по праву представљања, уз истовремени престанак законских наследних права природних родитеља и њихових потомака према усвојенику.⁵³ Од наведеног постоји изузетак у случају када је до заснивања потпуног усвојења дошло од стране брачног друга родитеља детета (у праву Србије или од стране ванбрачног партнера родитеља детета), у ком случају ће усвојеника према горе изнетим правилима наслеђивати, с једне стране природни родитељ, те евентуално његово потомство по праву представљања, а с друге стране усвојилац, односно његово потомство по праву представљања.⁵⁴

И у праву Хрватске се у случају заснованог потпуног усвојења од стране оба брачна друга, или пак од стране једног од брачних другова, када је други брачни друг већ усвојио дете,⁵⁵ заоставштину у оквиру другог законског наследног реда дели између оставиочевих усвојилаца и његовог брачног друга, на начин према којем усвојиоцима припада право на полови-

⁵³ В. чл. 34. ст. 2. и чл. 12-15. у вези чл. 37. ЗОН-а Србије, чл. 21. ст. 4. и чл. 14-17. у вези са чл. 21. ст. 3. ЗОН-а Словеније, чл. 4. ст. 2. и чл. 16-19. у вези са чл. 4. ст. 1. ЗОН-а Македоније, као и чл. 145. ст. 2. Породичног закона Црне Горе и чл. 12-15. ЗОН-а Црне Горе у вези са чл. 145. ст. 1. Породичног закона Црне Горе.

⁵⁴ Ово је прописано у законодавству Македоније – в. чл. 24. ЗОН-а Македоније. Међутим, и у осталим споменутих законодавствима у којима дете такође може бити потпуно усвојено од стране брачног друга родитеља детета, задржавање наследних права родитеља и његових крвних сродника према усвојенику у оваквом случају се подразумева.

⁵⁵ В. чл. 133. ст. 1. Обитељског закона Хрватске

ну заоставштине (коју они деле између себе на једнаке делове), док брачном другу (или ванбрачном партнеру) оставиоца припада право на другу половину заоставштине, с том разликом што ЗОН Хрватске даје првенство примени принципа прираштаја у односу на принцип представљања, тако да у случају смрти оба усвојиоца пре оставиоца, целу заоставштину наслеђује брачни друг (ванбрачни партнер) оставиоца, без обзира што су иза усвојилаца остали њихови потомци, што значи да у овом случају адоптивни сродници оставиоца у побочној линији (браћа и сестре, полубраћа и полусестре и њихови потомци) не могу наслеђивати. Поред тога, разлика у односу на остала посматрана права огледа се и у томе што се адоптивни сродници оставиоца у побочној линији не позивају на наслеђивање по праву представљања ни у случају смрти једног од усвојиоца, с обзиром да наследни део оваквог усвојиоца, по правилима законског наслеђивања најпре прираста другом усвојиоцу, а уколико ни њега нема, онда како је то наведено прираста брачном другу (ванбрачном партнеру) оставиоца. Заправо, у праву Хрватске, само у случају када иза усвојеника није остао брачни друг (ванбрачни партнер) који би могао и хтео да наследи, иза својих родитеља (који су оставиоцу усвојиоци) који ће у овом случају делити заоставштину на једнаке делове, могу се позивати на наслеђе по праву представљања адоптивни сродници оставиоца у побочној линији. Иста правила законског наслеђивања у овом праву примењују се и случају када је до заснивања потпуног усвојења дошло само од стране једног од брачних другова, или уколико је дете потпуно усвојено од стране особе која није у браку⁵⁶ с тим што ће у овом случају брачном другу као наследнику припасти 1/2 заоставштине, а усвојиоцу друга половина заоставштине. Дакле, у свим споменутих случајевима заснивања сродничког (потпуног) усвојења, а на претходно изложени начин, настају наследна права усвојиоца и њихових потомака према усвојенику, уз истовремени престанак законских наследних права природних родитеља и њихових потомака према усвојенику,⁵⁷ што неће представљати случај једино када је до заснивања потпуног усвојења дошло од стране брачног друга родитеља детета,⁵⁸ односно уколико се као усвојилац јавља маћеха или очух, у ком случају ће усвојеника према изнетим правилима наслеђивати, с једне стране природни родитељ, те евентуално његово потомство по праву представљања, а с друге стране усвојилац, односно његово потомство по праву представљања.⁵⁹

---

⁵⁶ В. чл. 133. ст. 1-2. Обитељског закона Хрватске

⁵⁷ В. чл. 22. ст. 2. (чл. 148. ст. 3. и чл. 144. ст. 1. Обитељског закона Хрватске) и чл. 11-13. у вези са чл. 22. ст. 1. ЗОН-а Хрватске (чл. 148. ст. 2. Обитељског закона Хрватске).

⁵⁸ В. чл. 133. ст. 1. Обитељског закона Хрватске

⁵⁹ В. чл. 22. ст. 3. ЗОН-а Хрватске (чл. 148. ст. 3. и чл. 144. ст. 2. Обитељског закона Хрватске).

За разлику од наследноправних последица потпуног усвојења, које подразумевају изједначење наследноправног положаја адоптивних сродника из овог вида усвојења са наследноправним положајем који иначе имају крвни сродници оставиоца у овом наследном реду, наследноправне последице непотпуног усвојења су постављене на другачији начин, што произлази из уже постављеног круга лица из овог вида усвојења као потенцијалних законских наследника, а понекада и из врсте припадајућих им наследноправних овлашћења. Тако, према СЗОН-у из 1955. године, чије су одредбе у праву Словеније меродавне када је реч о наследним правима адоптивних сродника из већ заснованих непотпуних усвојења, усвојилац из непотпуног усвојења, као ни његови сродници немају никаква законска наследна права према усвојенику, те сходно томе не улазе у круг законских наследника другог законског наследног реда.⁶⁰ Према Закону о наслеђивању Србије, чињеница заснованог непотпуног усвојења по правилу не мења законски ред наслеђивања заснован на крвном сродству, те сходно томе не доводи до стицања својинских наследних права нити усвојиоца, нити његових сродника, конкретно потомака усвојилаца, што значи да ће природним родитељима усвојеника као наследницима другог наследног реда припасти половина заоставштине, док ће другу половину наследити усвојеников брачни друг, према напред изнетим правилима која се примењују у праву Србије у погледу наслеђивања у другом наследном реду.⁶¹ Уступак је могућ само у корист усвојиоца као адоптивног сродника, када исти нема нужних средстава за живот, у ком случају се на захтев оваквог усвојиоца може установити доживотно уживање, које ће оптерећивати део заоставштине који су наследили крвни сродници оставиоца, или пак његов брачни друг као законски наследници другог наследног реда. Ово право усвојилац има само у погледу заоставштине усвојеника (не и његових потомака), а узимајући у обзир законски текст, усвојилац ће моћи остварити споменуто право и у случају када је ограничио наследна права усвојенику, те му ово право неће припасти једино у случају када је исти потпуно искључио наследна права усвојеника.⁶² И у праву Македоније, као и у праву Србије је предвиђено правило према којем се без обзира на извршено усвојење и даље могу наслеђивати усвојеник и његови крвни сродници, али и правило из којег произлази да усвојилац из непотпуног усвојења (не и његови сродници) може законски наслеђивати како

⁶⁰ В. чл. 25. ст. 3. ЗОН-а СФРЈ. С обзиром да је у ст. 4. споменутог члана овог закона предвиђено да усвојењем остају недирнута права између усвојеника и његових сродника, то значи да ће усвојеника из непотпуног усвојења иза којег нису остали потомци, као законски наследници другог наследног реда наслеђивати његови родитељи и његови остали крвни сродници, односно у конкретном случају потомци родитеља.

⁶¹ В. чл. 38. ст. 1. и чл. 35. ст. 2. ЗОН-а Србије

⁶² В. чл. 38. ст. 2. ЗОН-а Србије.

усвојеника из непотпуног усвојења, тако и његове потомке. Међутим, ЗОН Македоније, за разлику од законодавства Србије, које и поред заснованог непотпуног усвојења, могућност да законски наследе у својину даје само крвним сродницима усвојеника, предвиђа да усвојиоци из непотпуног усвојења у конкуренцији са усвојениковим родитељима имају предност у остваривању законских наследних права, под условом да могу и хоће да наследе усвојеника, те уколико исти нису нити искључили, нити ограничили наследна права усвојеника,⁶³ што значи да ће под претпоставком испуњења ових услова њихов наследноправни положај бити исти као и положај усвојилаца из потпуног усвојења у овом праву (у конкуренцији са брачним другом оставиоца сваком од њих припашће по четвртина заоставштине на име наследног дела).⁶⁴ Тек у случају када усвојилац није најживео усвојеника, или се одрекао права да наследи, или је недостојан да наследи, законска наследна права ће моћи остваривати крвни сродници усвојеника (која права ће им припадати и када су усвојенику наследна права од стране усвојиоца била искључена или ограничена), с обзиром да сродници усвојиоца из непотпуног усвојења немају законска наследна права према усвојенику. Осим тога, с обзиром да до заснивања непотпуног усвојења може доћи и од стране брачног другог родитеља детета, то онда и у овом случају неће доћи до престанка могућности остваривања наследних права природног родитеља, као и евентуално његових потомака по праву представљања, која дакле могу постојати и паралелно са наследним правом усвојиоца.⁶⁵ И према ЗОН-у Црне Горе усвојиоци из непотпуног усвојења су законски наследници усвојеника (као и његових потомака), али само уколико је и усвојенику признато право да наследи усвојиоца, једнако као што га наслеђују и његова рођена деца,⁶⁶ што значи уколико наследна права усвојеника нису била нити искључена, нити ограничена приликом заснивања усвојења. У том случају, према ставу правне теорије, сматра се да је наследни део усвојиоца као наследника усвојеника, дакле у оквиру другог наследног реда, једнак наследном делу одговарајућег претка усвојеника, односно да усвојилац добија део који би иначе добили родитељи усвојеника, искључујући их из наслеђивања.⁶⁷ С обзиром да засни-

---

⁶³ На овај начин се у наследном праву Македоније одступило од начела узајамности у наслеђивању, с обзиром да усвојеник из непотпуног усвојења може делимично наследити усвојиоца када су му наследна права била ограничена, док с друге стране, усвојилац који је ограничио наследна права усвојенику, неће моћи уопште остваривати законско право наслеђа према усвојенику.

⁶⁴ В. чл. 23. ст. 1-2. и 4. ЗОН-а Македоније

⁶⁵ В. чл. 24. ЗОН-а Македоније

⁶⁶ В. чл. 19. ст. 2-3. ЗОН-а Црне Горе

⁶⁷ В. Борислав Благојевић: *Наследно право у Југославији*, Београд, 1977., стр. 142., Оливер Б. Антић: *Наследно право*, Београд, 1994., стр. 86.

вањем непотпуног усвојења остају недирнута и права наслеђивања између усвојеника из непотпуног усвојења и његових крвних сродника,⁶⁸ то ће у ситуацији када усвојилац није надживео усвојеника, или се одрекао права да наследи, или је недостојан да наследи, законска наследна права моћи остваривати крвни сродници усвојеника (ова права ће им припадати и када су усвојенику наследна права од стране усвојиоца била искључена или ограничена), с обзиром да сродници усвојиоца из непотпуног усвојења немају законска наследна права према усвојенику. До престанка могућности остваривања наследних права природног родитеља, као и евентуално његових потомака по праву представљања, неће доћи ни у случају када је дете непотпуно усвојено од стране брачног друга родитеља детета, које ће у овом случају постојати паралелно са наследним правом усвојиоца. Напослетку, с обзиром да према ЗОН-у Хрватске заснивањем непотпуног усвојења настаје између усвојиоца и усвојеника узајамно право наслеђивања крвних сродника у правој линији, то значи да усвојилац из непотпуног усвојења (било да се ради о усвојењу од стране оба брачна друга, или од стране само једног од њих, или пак од стране особе која није у браку)⁶⁹ наслеђује усвојеника као законски наследник другог наследног реда, али не и потомци усвојиоца, уз истовремени престанак наследних права крвних сродника према оваквом усвојенику.⁷⁰

Могућност одступања од редовних правила законског наслеђивања, односно могућност измена наследноправног положаја адоптивних сродника, у правцу побољшања или погоршања њиховог положаја у односу на положај који они имају према претходно изнетим редовним правилима законског наслеђивања постоји и у оквиру другог законског наследног у свим посматраним правима, осим у праву Хрватске, а која могућност произлази из чињенице да се на адоптивне сроднике из потпуног усвојења примењују иста правила наследног права, која важе за законски наследни ред крвних сродника одређеног степена сродства.

Тако, у правима Србије, Македоније и Словеније могућност повећања законског наследног дела брачног друга на терет наследног дела родите-

⁶⁸ В. чл. 19. ст. 5. ЗОН-а Црне Горе

⁶⁹ В. чл. 134. Обитељског закона из 1998. године

⁷⁰ В. чл. 23. ст. 1-2. ЗОН-а Хрватске. Од правила да заснивањем родитељског (непотпуног) усвојења престају узајамна наследна права између усвојеника и усвојеникових крвних сродника, у ЗОН-у Хрватске се одступа у случају када се као усвојилац јавља брачни друг родитеља детета. Међутим, треба напоменути да се у ЗОН-у Хрватске само наводи да се у оваквом случају не дира у наследна права усвојеника и усвојеникових потомака према усвојениковом родитељу који је у браку са усвојиоцем, као и његовим крвним сродницима, при чему постојање истих оваквих права родитеља и његових крвних сродника према усвојенику у овом случају није изричито нормирано. В. чл. 23. ст. 3. ЗОН-а Хрватске.

ља, односно њихових потомака, односно у праву Црне Горе на терет било ког наследника који брачном другу конкурише на наслеђивање, у ситуацији постојања потпуног усвојења истовремено подразумева и законску могућност повећања наследног дела брачног друга оставиоца на терет наследног дела усвојилаца, односно њихових потомака као наследника другог наследног реда, као што у овим правима и могућност повећања наследног дела родитеља на терет наследног дела брачног друга истовремено подразумева и могућност повећања наследног дела усвојилаца из потпуног усвојења на терет наследног дела брачног друга, при чему је основни услов за повећање наследног дела у свим овим правима постављен на исти начин, а односи се на немање нужних средстава за живот на страни оног ко поставља захтев за повећањем. На овај начин, положај наведених лица као законских наследника другог наследног реда може бити битно измењен, те тако, брачни друг оставиоца или његови усвојиоци из потпуног усвојења могу поред половине заоставштине коју редовно наслеђују, добити у наслеђе и још један део од друге половине заоставштине, коју би иначе према редовним правилима законског наслеђивања требало да наследе оставиочеви усвојиоци, односно оставиочев брачни друг (у зависности од тога ко је поставио захтев за повећањем). Међутим, за разлику од свих осталих права којима је предвиђена само могућност својинског повећања наследног дела, у праву Србије је то по правилу могуће путем личне службености плодуюживања, па на овај начин усвојиоци из потпуног усвојења чији је наследни део повећан стичу двојак наследноправни положај: на половини заоставштине, која им припада према редовним правилима законског наслеђивања стичу право својине, док с друге стране, барем по правилу, на делу или целини друге половине заоставштине коју наслеђује брачни друг имају положај доживотних уживалаца, или им је (њима или њиховим потомцима) целина или део половине заоставштине коју они наслеђују у својину, оптерећена правом доживотног уживања које на име повећања припада брачном другу оставиоца.⁷¹ Поред ових законских решења, у свим споменутим правима предвиђено је да је у ситуацији када је између оставиочевих родитеља, што значи у случају постојања потпуног усвојења – усвојилаца из потпуног усвојења, дошло до трајног престанка заједнице живота, тада до повећања наследног дела може доћи и на захтев једног од родитеља, односно усвојилоца који нема нужних средстава за живот,⁷² а наведено повећање се може захтевати како

---

⁷¹ В. чл. 23. ст. 1. и чл. 31. ст. 1. у вези са чл. 37. ЗОН-а Србије, чл. 27. ст. 1. и чл. 28. ст. 1. у вези са чл. 4. ст. 1. ЗОН-а Македоније, чл. 23. ст. 1. и чл. 24. ст. 1. у вези са чл. 21. ст. 3. ЗОН-а Словеније, као и чл. 23. ст. 1. и чл. 24. ст. 1. ЗОН-а Црне Горе у вези са чл. 145. ст. 1. Породичног закона Црне Горе.

⁷² За разлику од свих анализираних права из чијих законских решења произлази да родитељ, односно усвојилац који нема нужних средстава за живот може поставити захтев

према брачном другу, тако и према другом усвојоцу, а у ситуацији када је један од усвојоца умро пре оставиоца (у праву Србије када један од усвојоца не може или неће да наследи, што се мислимо подразумева и за остала законодавства) повећање наследног дела надживелог усвојоца се може захтевати како према брачном другу оставиоца, тако и према потомцима умрлог усвојоца, односно усвојоца који из других разлога не може или неће да наследи.⁷³ И на овај начин положај усвојилаца као законских наследника другог наследног реда може бити побољшан, што значи да у праву Црне Горе, Македоније и Словеније, у случају трајног престанка заједнице живота усвојоца, сваки од њих, уколико ниједан, посматрано понаособ, нема нужних средстава за живот, може поред свог редовног законског наследног дела који износи четвртину заоставштине, наследити и део заоставштине који би према редовним правилима законског наслеђивања требао припасти брачном другу (део од половине заоставштине коју наслеђује брачни друг) и на тај начин трајно стећи у својину овако увећан наследни део, односно у праву Србије сваки од усвојилаца може стећи у овом случају и положај доживотног уживаоца на целини или делу половине заоставштине коју наслеђује брачни друг. Уколико пак само један од усвојоца у случају трајног престанка заједнице живота нема нужних средстава за живот, онда такав усвојилац може побољшати свој наследноправни положај тако што ће поред своје четвртине заоставштине моћи наследити и део заоставштине који би према редовним правилима законског наслеђивања требало да наследе брачни друг (део од половине заоставштине), као и део који би према истим тим правилима требао припасти другом усвојоцу оставиоца (део од четвртине заоставштине), односно у праву Србије искључиво онај усвојилац који није крив за престанак заједнице живота може постати и ималац права доживотног уживања на целини или делу половине заоставштине коју наслеђује брачни друг, као и на целини или делу четвртине заоставштине коју наслеђује други усвојилац оставиоца. У ситуацији када је само један од усвојоца који нема нужних средстава за живот жив у моменту оставиоцеве смрти, до побољшања његовог наследноправног положаја у свим правима, осим у

за повећањем свог наследног дела не само према брачном другу оставиоца, већ и према свом брачном другу, односно другом родитељу, тј. усвојоцу оставиоца, независно од тога да ли је крив за престанак заједнице живота, једино се у наследном праву Србије приликом постављања захтева за повећање наследног дела родитеља, тј. усвојоца, у случају трајног престанка заједнице живота родитеља, тј. усвојилаца води рачуна о овом субјективном елементу, па је тако родитељ, односно усвојилац који је крив за трајни престанак заједнице живота онемогућен у управљању оваквог захтева и према другом родитељу, односно усвојоцу, а исти може управити само у односу на наследни део брачног друга.

⁷³ В. чл. 31. ст. 2-3. ЗОН-а Србије у вези са чл. 37. ЗОН-а Србије, чл. 28. ст. 2-3. у вези са чл. 4. ст. 1. ЗОН-а Македоније, чл. 24. ст. 2-3. у вези са чл. 21. ст. 3. ЗОН-а Словеније, као и чл. 24. ст. 2-3. ЗОН-а Црне Горе у вези са чл. 145. ст. 1. Породичног закона Црне Горе

праву Србије може доћи услед додавања његовој сопственој четвртини заоставштине још и одређеног дела од половине заоставштине коју би према редовним правилима требало да наследи брачни друг оставиоца, као и дела од четвртине заоставштине коју би према овим правилима требало да наследе потомци другог оставиоцевог усвојиоца. У праву Србије у овом случају, до побољшања наследноправног положаја усвојиоца који наслеђује долази установљавањем права доживотног уживања на целини или делу половине заоставштине коју наслеђује брачни друг, као и на целини или делу четвртине заоставштине коју наслеђују потомци другог усвојиоца. За случај да би брачни друг или пак усвојиоци оставиоца због незнатне, односно мале вредности заоставштине њеном поделом запали у оскудицу, сва претходно споменута права предвиђају законско решење које подразумева наслеђивање целе заоставштине конкретног наследника у својину, односно својински вид увећања.⁷⁴ На овај начин, брачни друг оставиоца у свим наведеним правима може искључити из права наслеђивања све адоптивне сроднике оставиоца као наследнике другог наследног реда, односно постати универзални сукцесор на целокупној заоставштини, при чему исти такав положај могу имати и усвојиоци оставиоца, с обзиром да и они могу на исти начин искључити брачног друга из наслеђивања.

С друге стране, наследноправна дејства непотпуног усвојења, у неким од законодавстава која су предмет анализе, попут законодавстава Словеније и Србије су одређена на такав начин из којег произлази да се споменута могућност повећања наследног дела не може односити и на усвојиоце

---

⁷⁴ В. чл. 23. ст. 2. и чл. 31. ст. 4. у вези са чл. 37. ЗОН-а Србије, чл. 27. ст. 1. и чл. 28. ст. 1. у вези са чл. 4. ст. 1. ЗОН-а Македоније, чл. 23. ст. 1. и чл. 24. ст. 1. у вези са чл. 21. ст. 3. ЗОН-а Словеније, као и чл. 23. ст. 1. и чл. 24. ст. 1. ЗОН-а Црне Горе у вези са чл. 145. ст. 1. Породичног закона Црне Горе. Приликом доношења одлуке о захтеву брачног друга или усвојилаца за повећање њиховог наследног дела, као и приликом доношења одлуке о обиму повећања у сваком конкретном случају, у свим анализираним правима поред испуњења претходног услова који подразумева немање нужних средстава за живот на страни лица које поставља овакав захтев, законом је прописано да суд има обавезу узимања у обзир и свих других околности конкретног случаја које могу имати значај у постизању циља којем се тежило прописивањем наведених одступања у њима, а то су имовинске прилике и способност за привређивање брачног друга и сродника (у нашем случају адоптивних сродника) који у конкретном случају наслеђују, као и вредност заоставштине. У праву Србије и Црне Горе прилагођавање правног регулисања свим околностима конкретног случаја је изражено у још већој мери, с обзиром да је у овим правима прописано да је суд посебно дужан водити рачуна приликом одлучивања о захтеву за повећање наследног дела, поред претходно наведених, када се ради о оваквом захтеву постављеном од стране брачног друга (у Црној Гори), односно било брачног друга, било усвојилаца (у Србији) још и о дужини трајања брачне заједнице живота оставиоца и његовог брачног друга. В. у том смислу: чл. 23. ст. 3. и чл. 32. ЗОН-а Србије, чл. 23. ст. 2 и 24. ст. 4. ЗОН-а Црне Горе, чл. 23. ст. 2. и 24. ст. 4. ЗОН-а Словеније, као и чл. 27. ст. 2. и чл. 28. ст. 4. ЗОН-а Македоније.

из непотпуног усвојења, с обзиром на то да у овим правима усвојилац из непотпуног усвојења, како је то наведено или уопште нема законска наследна права према усвојенику (право Словеније), или под одређеним условима може остваривати само право доживотног уживања на делу заоставштине коју наслеђују крвни сродници оставиоца (његови родитељи и њихови потомци) и брачни друг оставиоца као наследници другог наследног реда. Мишљења смо да би се законска правила о повећању, односно смањењу наследних делова у оквиру другог наследног реда могла применити у остала два посматрана законодавства, односно у праву Црне Горе и Македоније, с обзиром да из наследноправних прописа ових земаља произлази да усвојиоци могу законски наслеђивати усвојеника као законски наследници другог наследног реда, који притом имају предност у наслеђивању у односу на родитеље оставиоца, с тим што би се право на повећање законског наследног дела усвојиоца из непотпуног усвојења у односу на наследни део брачног друга оставиоца у случају испуњења горе наведеног основног услова – немања нужних средстава за живот, могло остваривати само под претпоставком испуњења још једног, претходног услова, под којим усвојиоци из непотпуног усвојења у овим правима могу остваривати и право на редован законски наследни део - уколико нису искључили, нити ограничили право усвојеника на наслеђивање. Ово повећање би се, као и у случају потпуног усвојења могло кретати и до стицања целокупне заоставштине у својину и на тај начин до искључења брачног друга из права да законски наследи, с тим што би се у овом случају повећање наследног дела брачног друга оставиоца могло остваривати само на терет наследног дела усвојилаца из непотпуног усвојења (које може ићи и до стицања целокупне заоставштине у својину и тиме до искључења усвојилаца из права да наследи), с обзиром да потомци усвојилаца из непотпуног усвојења нису законски наследници усвојеника.⁷⁵ Једино уколико би се радило о непотпуном усвојењу од стране брачног друга родитеља детета, евентуално повећање наследног дела брачног друга оставиоца могло би се остваривати и на терет наследног дела потомака родитеља детета који не може или неће да наследи.

Напоследку, у оквиру разматрања положаја адоптивних сродника као наследника другог наследног реда, споменућемо да из постојећих правила законског наслеђивања којима се одступа од редовних правила наслеђивања у праву Србије произлази још једна могућност, према којој у другом наследном реду може доћи до смањења наследног дела брачног друга до четвртине заоставштине на захтев неког од крвних сродника као

⁷⁵ В. чл. 23. ст.1. и чл. 24. ст. 1-2. у вези са чл. 19. ст. 2-3. ЗОН-а Црне Горе, као и чл. 27. ст. 1. и чл. 28. ст. 1-2. у вези са чл. 23. ст. 2-3. ЗОН-а Македоније

осталих наследника другог наследног реда, што значи у случају постојања потпуног усвојења и на захтев неког од адоптивних сродника као наследника другог наследног реда, уколико вредност оставиочевих наслеђених добара чини више од половине његове посебне имовине, а под условом да заједница живота усвојеника као оставиоца и његовог брачног друга није трајала дуже времена. Ово значи да уколико постоји имовина коју је усвојеник као оставилац наследио од својих усвојилаца из потпуног усвојења, или ако усвојиоци нису могли или хтели да наследе, имовина која је наслеђена од даљих адоптивних предака у директној или побочној линији (под овим добрима се подразумевају и поклони које је усвојеник као оставилац примио од адоптивних предака), а која наслеђена имовина претеже у заоставштини, односно чини више од половине његове заоставштине, у том случају, на захтев неког од адоптивних сродника из потпуног усвојења (једног или више њих) као наследника другог наследног реда, а из чије лозе су добра својевремено као наслеђе или поклон ушла у оставиочеву заоставштину може доћи до смањења наследног дела брачног друга оставиоца до четвртине заоставштине, које ће истовремено довести и до повећања својинског наследног дела адоптивног/их сродника који су наведено смањење захтевали. Поред наведеног, адоптивним сродницима као наследницима другог наследног реда може припасти и цела заоставштина у својину, уколико брачни друг оставиоца уместо наслеђивања у својину изабере доживотно уживање на половини заоставштине, које ће дакле у овом случају оптерећивати својински наследни део адоптивних сродника.⁷⁶

3. ПОЛОЖАЈ АДОПТИВНИХ СРОДНИКА КАО ЗАКОНСКИХ НАСЛЕДНИКА ТРЕЋЕГ И ДАЉИХ НАСЛЕДНИХ РЕДОВА

С обзиром на изнето правило према којем адоптивни сродници из потпуног усвојења наслеђују оним редом, односно по оним правилима према којим наслеђују крвни сродници оставиоца одговарајућег степена сродства, то се у свим посматраним правима као законски наследници трећег наследног реда, у случају смрти усвојеника иза којег није остао ниједан адоптивни сродник из прва два законска наследна реда, нити његов брачни друг на наслеђе позивају оставиочеве деде и бабе по усвојењу, између којих се заоставштина дели на једнаке делове, док ће потомство деда и баба (који су усвојенику стричеви, ујаци и тетке, полустричеви, полуујаци и полутетке, као и браћа и сестре од стричева, ујака и тетака,

---

⁷⁶ В. чл. 26. и чл. 28. ст. 1. у вези са чл. 37. ЗОН-а Србије

односно полустричева, полуујака и полутетака по основу адоптивног сродства итд.) бити позивано на наслеђе по праву представљања, које се примењује неограничено. Уколико неко од деда и баба по усвојењу није жив у моменту смрти оставиоца (или из других разлога не наслеђује), а нема потомака, део заоставштине који би му припао да је надживео оставиоца припастиће другом претку по усвојењу из исте лозе, а ако су и деда и баба по усвојењу из једне лозе умрли пре оставиоца, а немају потомака, онда ће део заоставштине који би им припао да су надживели оставиоца наследити деда и баба по усвојењу из друге лозе, односно њихово потомство по праву представљања. Са наведеним кругом адоптивних сродника из потпуног усвојења се завршава законско наслеђивање у правима Црне Горе, Македоније и Словеније.⁷⁷ У правима Србије и Хрватске, уколико нема споменутих адоптивних сродника из трећег наследног реда, као законски наследници се могу позивати и даљи адоптивни сродници у правој усходној линији, односно прадеде и прабабе по усвојењу, као наследници четвртог наследног реда, између којих се заоставштина дели на једнаке делове, уз правило према којем је у овом наследном реду искључена примена права представљања, тако да у случају када неко од прадеда или прабаба усвојеника није жив (или из других разлога не наслеђује) може доћи само до прираштаја његовом брачном другу, а када ниједан од брачних другова који чине пар предака из једне лозе није жив, њихов део заоставштине ће припасти другом пару предака из исте лозе, који тај део дели на једнаке делове. Према изнетим правилима у последње споменутих правима на наслеђе се могу позивати као наследници петог или даљих наследних редова и даљи адоптивни сродници оставиоца у правој усходној линији сродства.⁷⁸

Сродници усвојиоца из непотпуног усвојења, како је то наведено, не могу законски наслеђивати усвојеника, што је правило у свим правима која су предмет разматрања, што значи да ће се у случају смрти усвојеника иза којег нису остали споменути наследници из прва два законска наследна реда, на наслеђе позивати његови крвни сродници, односно његове деде и бабе, а њихово потомство по праву представљања, а у праву Србије још и евентуално његови даљи крвни сродници у правој усходној линији крвног сродства као наследници даљих наследних редова. Ово није случај једино у праву Хрватске, према којем непотпуним (родитељским)

⁷⁷ В. чл. 16-18. ЗОН-а Црне Горе у вези са чл. 145. ст. 1. Породичног закона Црне Горе, чл. 20-22. у вези са чл. 4. ст. 1. ЗОН-а Македоније, чл. 18-20. у вези са чл. 21. ст. 3. ЗОН-а Словеније, чл. 16-18. у вези са чл. 37. ЗОН-а Србије, као и чл. 14-16. ЗОН-а Хрватске у вези са чл. 22. ст. 1. ЗОН-а Хрватске (одн. чл. 148. ст. 2. Обитељског закона Хрватске)

⁷⁸ В. чл. 19-20. у вези са чл. 37. ЗОН-а Србије и чл. 17-19. у вези са чл. 22. ст. 1. ЗОН-а Хрватске (одн. чл. 148. ст. 2. Обитељског закона Хрватске)

усвојењем између усвојоца и усвојеника настаје узајамно право законског наслеђивања крвних сродника у правој линији, што значи да ће у овом праву усвојеника, као законски наследници трећег наследног реда наслеђивати његове деде и бабе из непотпуног усвојења, а уколико ни они не могу или неће да наследе, као наследници ће се позвати његове прадеде и прабабе из непотпуног усвојења као наследници четвртог наследног реда, те евентуално и даљи преци, као наследници даљих наследних редова, по основу адоптивног сродства насталог непотпуним усвојењем.⁷⁹

4. ПОЛОЖАЈ АДОПТИВНИХ СРОДНИКА КАО НУЖНИХ НАСЛЕДНИКА

У свим анализираним законодавствима предвиђено је правило према којем као основицу за одређивање нужног дела треба узети онај део заоставштине који би сваком поједином нужном наследнику припао по законском реду наслеђивања, при чему се у свима њима круг нужних наследника првог наследног реда поклапа са кругом законских наследника првог наследног реда, као што је и величина нужног дела свих нужних наследника првог наследног реда одређена на исти начин, те износи половину од онога што би они добили по законском реду наслеђивања.⁸⁰ Међутим, с обзиром да за одређивање наследног дела законских наследника могу бити меродавне како одговарајуће законске одредбе које подразумевају редовна правила законског наслеђивања, тако и законске одредбе којима се одступа од ових редовних правила, то значи да у ситуацији када постоје претпоставке за одступања од редовних правила законског наслеђивања, у смислу повећања, смањења или пак губитка наследног дела који би нужном наследнику требао припасти по законском реду наслеђивања, тада може доћи и до повећања, смањења, односно у неким од ових права и губитка нужног дела. Изузетак од претходно наведеног представља законодавство Хрватске, из већ споменутог разлога који се односи на непостојање могућности одступања од редовних правила законског наслеђивања, што значи да ће у овом праву нужни део усвојеника из потпуног или непотпуног усвојења, као и њихових потомака, који су притом безусловни нужни наследници првог нужног наследног реда, увек износити половину од онога што би наведеним лицима припало према редовним правилима законског

---

⁷⁹ В. чл. 23. ст. 1. ЗОН-а Хрватске

⁸⁰ В. чл. 40. ст. 2. ЗОН-а Србије, чл. 26. ст. 2. ЗОН-а Црне Горе, чл. 26. ст. 2. Закона о наслеђивању Словеније, чл. 31. ст. 2. ЗОН-а Македоније и чл. 70. ст. 3. ЗОН-а Хрватске. У свим споменутих правима нужни наследници првог нужног наследног реда су брачни друг оставиоца, његови потомци, усвојеници и њихови потомци.

наслеђивања.⁸¹ Изузетак од претходно наведеног представља и законодавство Македоније, из разлога према којем се постојећа одступања од редовних правила законског наслеђивања, односно постојеће одредбе закона о наслеђивању ове земље о повећању или смањењу наследних делова не могу применити у ситуацији када се ради о утврђивању величине нужног дела,⁸² што значи да ће и у овом праву нужни део усвојеника из потпуног усвојења као безусловног нужног наследника, као и усвојеника из непотпуног усвојења уз услов да му наследна права нису била искључена, увек износити половину од онога што би овим лицима припало по редовним правилима законског наслеђивања, док ће усвојенику из непотпуног усвојења којем су наследна права била ограничена основицу нужног дела представљати умањени законски део. Само уз испуњење одређених услова који се односе на постојање заједнице живота са оставиоцем, издржавање од стране оставиоца, или трајну неспособност за рад и немање нужних средстава за живот и потомцима усвојеника из потпуног или непотпуног усвојења припада на име нужног дела половина од онога што би они добили према редовним правилима законског наслеђивања (последње наведенима и уз услов да није постојало искључење наследних права усвојеника из непотпуног усвојења).⁸³

У правима Србије, Словеније и Црне Горе право на половину од онога што би им припало као редован законски део, а на име нужног дела, као безусловни нужни наследници првог нужног наследног реда имају усвојеници из потпуног усвојења и његови потомци, као и усвојеник из непотпуног усвојења којем наследна права нису била искључена и његови потомци (уколико су наследна права била ограничена основицу нужног дела усвојеника из непотпуног усвојења, односно његових потомака представљаће умањени законски део).⁸⁴ Поред наведеног, у последње спомену-

⁸¹ В. чл. 69. ст. 1-2. и чл. 70. ст. 3. у вези са чл. 23. ст. 1. и чл. 22. ст. 1. ЗОН-а Хрватске (одн. чл. 148. ст. 1. Обитељског закона Хрватске)

⁸² В. чл. 31. ст. 2. ЗОН-а БЈР Македоније.

⁸³ В. чл. 30. ст. 1-2. и чл. 31. ст. 2. ЗОН-а у вези са чл. 4. ст. 1. и чл. 23. ст. 2. ЗОН-а Македоније

⁸⁴ В. чл. 39. ст. 1-2. и чл. 40. ст. 2. у вези са чл. 34. ст. 1. и чл. 35. ст. 1. ЗОН-а Србије, чл. 25. ст. 1-2. и чл. 26. ст. 2. у вези са чл. 21. ст. 1. ЗОН-а Словеније, чл. 30. ст. 1-2. и чл. 31. ст. 2. у вези са чл. 25. ст. 1. ЗОН-а СФРЈ, као и чл. 25. ст. 1-2. и чл. 26. ст. 2. ЗОН-а Црне Горе у вези са чл. 19. ст. 1. ЗОН-а Црне Горе и чл. 145. ст. 1. Породичног закона Црне Горе. У наследним правима Србије и Словеније (као што је то случај и у праву Македоније) приликом нормирања права на нужни део усвојеника из непотпуног усвојења не спомиње се као посебан услов непостојање искључења или ограничења наследних права оваквог усвојеника, с обзиром на то да се подразумева да је нужни наследник врста законског наследника, чији положај директно зависи од положаја који би он имао према правилима законског наслеђивања. Стога је разумљиво да у овим правима, узимајући у обзир одредбе о законском наслеђивању, усвојеник из непотпуног усвојења којем су наследна права ис-

тим правима у основ за израчунавање нужног дела улазе и сва повећања и смањења законског наследног дела, у ком смислу се изјашњава и теорија.⁸⁵ На основу тога, у праву Србије и Црне Горе, у основ за израчунавање нужног дела ући ће и евентуално повећање наследног дела деце, па сходно томе и повећање наследног дела усвојеника из потпуног или непотпуног усвојења, односно истовремено смањење законског дела брачног друга, па уколико оставилац повреди нужни део наследника првог наследног реда, примера ради располагањем путем завештања у корист трећег лица, а првостепени ванбрачни потомци оставиоца, или пак овакви његови потомци из претходног брака исходују смањење законског наследног дела брачног друга и на тај начин повећају сопствени законски наследни део, тада ће доћи и до повећања нужног дела сваког оставиочевог детета, па и усвојеника из потпуног или непотпуног усвојења и то на терет нужног дела брачног друга. На овај начин ће конкретан део заоставштине који ће на име нужног дела припасти брачном другу бити мањи, док ће део заоставштине који ће на име нужног дела припасти деци, па и усвојеницима оставиоца, бити већи од оног дела заоставштине који би им припао на име нужног дела, да је основ за израчунавање њиховог нужног дела представљао законски део који би они добили применом редовних правила законског наслеђивања. Узимајући у обзир чињеницу да ни у једном од ова два законодавства није предвиђена могућност повећања наследног дела која би подразумевала стицања целокупне заоставштине у својину од стране деце, то се стога у њима не може десити да примена корективних норми законских наследних делова доведе до евентуалног губитка нужног дела брачног друга у првом наследном реду.

кључена неће моћи остварити ни право на нужни део, као и то да ће обим ограничења његових законских наследних права одредити и величину његовог нужног дела. Међутим, у ЗОН-у Црне Горе се наводи следеће: "Нужни наследници су...усвојеници и њихови потомци, осим ако при усвојењу нису наследна права ограничена или сасвим искључена...". Није јасан смисао условљавања права на нужни део усвојенику из непотпуног усвојења непостојањем ограничења његових наследних права приликом нормирања права на нужни део. Наведена одредба се може схватити на начин да је законодавац овим желео још једном, односно и приликом нормирања нужних наследних права да нагласи да ће ограничење законских наследних права утицати и на величину нужног дела усвојеника из непотпуног усвојења, а тиме и његових потомака, као што се може схватити у смислу непостојања права усвојеника из непотпуног усвојења на нужни део, не само када су истом наследна права била искључена, већ и онда када су ова права била ограничена, што нам се чини мање вероватним, с обзиром да би овакво тумачење значило да би било који проценат ограничења наследних права усвојеника из непотпуног усвојења искључио могућност остварења права на нужни део.

⁸⁵ В. Оливер Б. Антић, Зоран М. Балиновац: *op. cit.*, стр. 218., Борислав Благојевић: *Наследно право СФРЈ са освртом на права других држава*, Београд, 1964., стр. 144., М. Креч – Ђ. Павић: *Коментар Закона о наслеђивању*, Загреб, 1964., стр. 74., Карел Зупанчич: *op. cit.*, стр. 63.

Према законодавству Словеније и Црне Горе, уколико у случају повреде нужног дела, брачни друг као нужни наследник користећи се својим овлашћењима исходује повећање свог законског наследног дела, на терет неких од осталих наследника или свих осталих наследника првог наследног реда, то онда значи и да ће део заоставштине који ће припасти на име нужног дела брачном другу бити већи од дела који би он добио да је основ за израчунавање нужног дела представљао законски наследни део који би му припао применом редовних правила законског наслеђивања. Услед наведеног повећања, доћи ће до смањења дела заоставштине који ће на име нужног дела припасти оним потомцима, међу којима може бити и усвојеника (из потпуног или непотпуног усвојења) или пак њихових потомака, и то оних на терет чијег наследног дела је дошло до исходавања наведеног повећања (ово с обзиром да до повећања наследног дела брачног друга не мора доћи на терет сваког потомка), који део заоставштине ће у сваком конкретном случају зависити од обима у којем је дошло до смањења наследног дела конкретног потомка. Поред тога, у овим правима може доћи и до губитка нужног дела свих потомака (па и усвојеника или његових потомака) као наследника, у ситуацији када брачни друг исходује стицање у својину целокупног законског наследног дела, с обзиром да тада потомцима не преостаје ништа од законског наследног дела.

Напослетку, с обзиром да према законодавству Словеније и било који потомак оставиоца, што значи и усвојеник (из потпуног, а мишљења смо и из непотпуног усвојења) или пак усвојеников потомак може повећати свој наследни део, било на терет наследног дела брачног друга, било на терет наследног дела неког другог потомка, више њих или свих осталих потомака који у конкретном случају конкуришу на наслеђе, или пак истовремено на терет наследног брачног друга и потомака (на исти начин на захтев неког другог потомка наследни део усвојеника или пак његовог потомка може бити и смањен), то значи да ће део заоставштине који ће на име нужног дела припасти усвојенику (или његовом потомку) који је исходавао повећање бити већи од дела који би он добио да је основ за израчунавање нужног дела представљао редован законски наследни део, док ће услед наведеног доћи до смањења дела заоставштине који ће на име нужног дела припасти осталим наследницима и то оног (оних) наследника на терет чијег наследног дела је дошло до исходавања наведеног повећања, који део ће у сваком конкретном случају зависити од обима у ком је дошло до смањења наследног дела конкретног наследника. С обзиром на то да у овом праву и било који потомак (што значи и усвојеник или пак његов потомак), као и брачни друг може исходовати и стицање целокупне заоставштине у својину, у том случају ће доћи до губитка законског, а тиме и нужног дела свих осталих наследника овог наследног реда.

У правима Србије, Црне Горе и Словеније нужни наследници другог нужног наследног реда, само по основу чињенице адоптивног сродства (безусловни нужни наследници) су усвојиоци из потпуног усвојења, док су у правима Хрватске и Македоније усвојиоци из потпуног усвојења условни нужни наследници, који право на нужни део могу остварити само уколико су трајно неспособни за рад и немају нужних средстава за живот. У свим анализираним правима, осим у праву Хрватске, у круг нужних наследника улазе још и првостепени потомци усвојоца из потпуног усвојења (браћа и сестре, полубраћа и полусестре по основу адоптивног сродства), али уз испуњење додатног услова који се односи на трајну неспособност за привређивање и немање нужних средстава за живот на страни ових лица. Као нужни наследник другог нужног наследног реда, у свим правима која су предмет анализе, осим у праву Словеније, може се појавити и усвојилац из непотпуног усвојења, и то праву Црне Горе под условом да исти није нити искључио, нити ограничио законска наследна права усвојенику, у праву Србије под условом да није искључио наследна права усвојенику, те уопште под условима под којима може остварити и право на законски део, те уколико је уз то и трајно неспособан за привређивање (у основ за израчунавање нужног дела у праву Србије улазиће право доживотног уживања усвојоца из непотпуног усвојења), у праву Хрватске и Македоније под условом да је трајно неспособан за рад и нема нужних средстава за живот, а у последње наведеном праву још и уз испуњење једног претходног услова, који подразумева да усвојилац није ограничио или искључио наследна права усвојеника у моменту заснивања усвојења. Величина нужног дела било ког од наведених адоптивних сродника из потпуног усвојења или непотпуног усвојења у споменутим правима одређена је на исти начин и износи трећину од дела који би конкретном адоптивном сроднику припао према законским правилима наслеђивања.⁸⁶

Напоменућемо да и сва горе наведена законска правила којима се одступа од редових правила законског наслеђивања у другом наследном реду у свим анализираним правима (осим у праву Хрватске) могу одредити износ заоставштине који ће припасти усвојоцима из потпуног усвојења, односно њиховим првостепеним потомцима на име нужног дела. Ово значи да ће у правима Србије, Словеније, Македоније и Црне Горе, у случају када је завешталац повредио право на нужни део располагањима у

---

⁸⁶ В. чл. 39. ст. 1-2. и чл. 40. ст. 2. у вези са чл. 37. и чл. 38. ст. 2. ЗОН-а Србије, чл. 25. ст. 1-2. и чл. 26. ст. 2. у вези са чл. 145. ст. 1. Породичног закона Црне Горе и чл. 19. ст. 2-3. ЗОН-а Црне Горе, чл. 25. ст. 1-2. и чл. 26. ст. 2. у вези са чл. 21. ст. 3. ЗОН-а Словеније, чл. 69. ст. 1-2. и чл. 70. ст. 3. у вези са чл. 23. ст. 1. и чл. 22. ст. 1. ЗОН-а Хрватске (одн. чл. 148. ст. 2. Обитељског закона Хрватске), као и чл. 30. ст. 3. и чл. 31. ст. 2. у вези са чл. 4. ст. 1. и чл. 23. ст. 2. и 4. ЗОН-а Македоније

корист трећег лица, исходовање права на повећање законског наследног дела од стране усвојилаца или од стране брачног друга, у крајњим консеквенцама довести до тога да ће део заоставштине који ће на име нужног дела припасти усвојиоцима бити већи, односно да ће део заоставштине који ће припасти усвојиоцима или пак њиховим првостепеним потомцима бити мањи од оног дела заоставштине који би им припао да је основ за израчунавање нужног дела представљао законски наследни део израчунат применом редовних правила законског наслеђивања. У праву Србије у основ за израчунавање нужног дела може ући и повећање законског наследног дела оног адоптивног сродника из потпуног усвојења (нпр. брата по основу адоптивног сродства) на чији захтев је дошло до исходовања смањења законског наследног дела брачног друга до четвртине заоставштине, или пак на половину заоставштине која ће брачном другу припасти на име доживотног уживања као последица његовог права избора. Дакле, у основ за израчунавање нужног дела у свим овим правима ући ће сва горе споменута повећања или смањења законског наследног дела адоптивних сродника из потпуног усвојења⁸⁷ и то без обзира да ли су наследна права проширена стицањем својине (право Србије, Словеније, Црне Горе и Македоније) или путем права уживања (право Србије), при чему ће повећање законског наследног дела оставиоцевог брачног друга на начин који подразумева стицање у својину целокупне заоставштине довести до губитка нужног дела усвојилаца, односно првостепених потомака усвојилаца из потпуног усвојења (браће и сестара, полубраће и полусестара по основу адоптивног сродства), као што ће и стицање целокупне заоставштине у својину од стране усвојилаца довести до губитка нужног дела брачног друга оставиоца (ово стога што у овим ситуацијама усвојиоцу, односно његовим првостепеним потомцима или брачном другу као потенцијалним нужним наследницима не преостаје ништа од законског наследног дела, па тиме ни нужног дела).

Напослетку, као нужни наследници трећег нужног наследног реда у свим правима која су предмет анализе (осим у праву Македоније) могу се појавити још и оставиоцеве деде и бабе из потпуног усвојења, уз услов који се односи на трајну неспособност за рад и немање нужних средстава за живот на страни оваквих лица, а у праву Хрватске и Србије, под претпоставком испуњења истог услова евентуално и даљи директни преци из

---

⁸⁷ На изложени начин би у правима Црне Горе и Македоније у основ за израчунавање нужног дела могло ући и повећање законског наследног дела усвојилаца из непотпуног усвојења (који нису искључили нити ограничили наследна права усвојеника) на терет наследног дела брачног друга оставиоца, као и смањење њиховог наследног дела у корист наследног дела брачног друга оставиоца.

потпуног усвојења као потенцијални нужни наследници четвртог или даљих нужних наследних редова, при чему величина нужног дела ових адоптивних сродника износи трећину од онога што би им припало по правилима законског наслеђивања. У праву Хрватске нужни наследници трећег нужног наследног реда, такође под претпоставком испуњења услова који се односи на трајну неспособност за рад и немање нужних средстава за живот могу бити и усвојеникови деде и бабе из непотпуног усвојења, као и његови даљи директни преци из непотпуног усвојења, који су нужни наследници четвртог и евентуално даљих нужних наследних редова, за разлику од свих осталих анализираних права, у којима ниједан сродник усвојиоца из непотпуног усвојења, не улази у круг законских, па тиме ни нужних наследника усвојеника.⁸⁸

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Циљ овог рада био је да на основу анализе наследноправних последица адоптивног сродства, те на основу довођења у везу ових последица са одговарајућим нормама којима се регулише законски ред наслеђивања крвних сродника, у сваком од посматраних права укаже на конкретан наследноправни положај адоптивних сродника из потпуног и непотпуног вида усвојења, као и на разлике у наследноправном положају адоптивних сродника из ова два вида усвојења, при чему се у раду настојало указати и на постојање разлика у погледу наследноправног положаја једних истих категорија адоптивних сродника из потпуног и непотпуног усвојења (као законских и као нужних наследника) и упоредноправно посматрано.

С обзиром да се потпуним усвојењем између усвојеника и његових потомака и усвојиоца и његових сродника заснивају једнака права и дужности као између детета и родитеља, односно других сродника, то је и законима свих земаља која су представљале предмет анализе у погледу наследноправног положаја адоптивних сродника из потпуног усвојења предвиђено да овим видом усвојењем настају узајамна наследна права између усвојеника и његових потомака, с једне стране, те усвојиоца и његових сродника, с друге стране, при чему се у свима њима на адоптивне сроднике из потпуног усвојења примењују иста правила наследног права

---

⁸⁸ В. чл. 39. ст. 1-2. и чл. 40. ст. 2. у вези са чл. 37. и чл. 38. ЗОН-а Србије, чл. 69. ст. 2. и чл. 70. ст. 3. у вези са чл. 23. ст. 1. и чл. 22. ст. 1. ЗОН-а Хрватске (одн. чл. 148. ст. 2. Обитељског закона Хрватске), чл. 25. ст. 1-2. и чл. 26. ст. 2. у вези са чл. 145. ст. 1. Породичног закона Црне Горе и чл. 19. ст. 2-3. ЗОН-а Црне Горе, као и чл. 25. ст. 1-2. и чл. 26. ст. 2. у вези са чл. 21. ст. 3. ЗОН-а Словеније.

која важе и за законски наследни ред крвних сродника одређеног степена сродства. Непотпуним усвојењем се између усвојиоца и усвојеника и његових потомака заснивају права и дужности која по закону постоје између родитеља и деце, те су и наследноправна дејства овог усвојења у свим правима уже одређена, тако да примена већег броја норми о законском наследном реду формулисаном под претпоставком постојања крвног сродства не долази у обзир.

Како је то наведено, док се на адоптивне сроднике из потпуног усвојења примењују иста правила наследног права која важе и за законски наследни ред крвних сродника одређеног степена сродства (тако су у свим правима усвојеник из потпуног усвојења и његови потомци законски наследници првог наследног реда иза усвојиоца, као и иза усвојичевих предака по праву представљања), дотле, када је реч о наследним правима усвојеника из непотпуног усвојења и његових потомака подударност са законским наследним редом формулисаним под претпоставком постојања крвног сродства у свим посматраним правима постоји једино у погледу правила према којем се у случају смрти усвојиоца из непотпуног усвојења, усвојеник из непотпуног усвојења, а његови потомци по праву представљања позивају као законски наследници првог наследног реда. Међутим, ова подударност је и у оквиру првог наследног реда само делимична, с обзиром да се одступања од законског наследног реда формулисаног под претпоставком постојања крвног сродства испољавају и у оквиру овог наследног реда, као последица чињенице да се у анализираним правима ни усвојеници из непотпуног усвојења, ни његови потомци, за разлику од положаја природних потомака, односно усвојеника из потпуног усвојења и његових потомака, не могу појавити као законски наследници првог наследног реда по праву представљања, односно у случају смрти неког од предака усвојиоца, од чега изузетак постоји једино у праву Хрватске, где су ова одступања мања, с обзиром да у овом праву и усвојеници из непотпуног усвојења, као и њихови потомци могу наслеђивати по праву представљања и било ког претка усвојиоца. Поред споменутих разлика, које се између посматраних права могу уочити у наследноправном положају усвојеника из непотпуног усвојења и његових потомака, како у погледу њиховог положаја, тако и у погледу оваквог положаја усвојеника из потпуног усвојења и његових потомака може се уочити и постојање неких других разлика, које се јављају као последица различитог става сваког конкретног законодавстава у погледу придавања значаја чињеници сродства и брачне везе приликом нормирања правила којима се одступа од редовних правила законског наслеђивања. Тако се једнак наследноправни положај који у оквиру првог наследног реда у свим анализираним правима имају усвојеник и брачни друг оставиоца, у неким од ових права може

изменити само у правцу побољшања наследноправног положаја усвојеника (Србија, Црна Гора, Македонија), у другима како у правцу побољшања, тако и у правцу погоршања оваквог његовог наследноправног положаја (Словенија), док у појединим законодавствима не постоје никакве могућности измена наследноправног положаја ниједног наследника у односу на положај који они имају према редовним правилима законског наслеђивања (Хрватска). Побољшање наследноправног положаја потомака усвојеника у неким од посматраних права или није могуће (Хрватска), или је могуће само на посредан начин, односно применом принципа представљања (Србија, Црна Гора, Македонија), док у другим правима оваква могућност постоји на страни било ког потомка као адоптивног сродника независно од степена сродства (Словенија). У појединим законодавствима наследноправни положај било усвојеника, било усвојеникових потомака као законских наследника првог наследног реда може бити побољшан или погоршан и у односу на било ког другог потомка усвојоца (Словенија), док у осталим посматраним законодавствима оваква могућност не постоји. Исто тако, у неким од анализираних законодавстава како усвојеник, тако и потомци усвојеника, могу под одређеним условима већ у првом наследном реду наследити целу заоставштину и на тај начин искључити из могућности да наследе било ког другог потомка као крвног сродника оставиоца, као и његовог брачног друга, као што на исти начин могу услед исходавања наслеђивања у својину целе заоставштине од стране неког другог наследника првог наследног реда и остати без законског наследног дела (Словенија), док у појединим од њих усвојеници или њихови потомци само могу остати без законског наследног дела услед исходавања целе заоставштине у својину од стране брачног друга, док обрнут случај није могућ (Црна Гора), за разлику од осталих посматраних права у којима последње наведене могућности не постоје.

У случају смрти усвојеника из непотпуног усвојења иза којег нису остали наследници првог наследног реда, одступања од законског наследног реда формулисано под претпоставком постојања крвног сродства, а тиме и одступања од начина на који наслеђују адоптивни сродници из потпуног усвојења (у случају смрти усвојеника из потпуног усвојења у овом случају на наслеђе ће се у свим правима позивати усвојоци и сви њихови потомци по праву представљања), испољавају се као последица тога да се у неким од анализираних права на наслеђе не могу позивати ни усвојоци, нити потомци усвојоца (Словенија, Србија), с тим што су у последње наведеном праву усвојоцу призната одређена права на заоставштину усвојеника, која се огледају у могућности остваривања права доживотног живања на делу заоставштине коју у овом случају наслеђују крвни сродници и брачни друг усвојеника, док се у другим правима као законски

наследници другог наследног реда у случају смрти усвојеника могу позивати само усвојиоци, не и њихови потомци (Црна Гора, Македонија, Хрватска), при чему њихов наследноправни положај у неким од последње споменутих права може бити како побољшан, тако и погоршан (Црна Гора, Македонија), док у другим оваква могућност не постоји (Хрватска). Поред споменутих разлика у наследноправном положају адоптивних сродника из непотпуног усвојења, разлике се упоредноправно посматрано могу уочити и у наследноправном положају усвојиоца из потпуног вида усвојења, као и у положају његових потомака, које разлике у овом случају произлазе не само као последица заузимања различитог става сваког конкретног законодавстава у погледу питања међусобног односа чињенице сродства и брачне везе приликом нормирања одступања од редовних правила законског наслеђивања, већ и приликом нормирања редовних правила законског наслеђивања. Једна од ових разлика огледа се у томе да док се у готово свим анализираним правима побочни сродници усвојеника по основу адоптивног сродства могу појавити као законски наследници усвојеника, независно од тога да ли се брачни друг усвојеника јавља као конкурент на наслеђе, а по праву представљања, увек када неко од усвојилаца не може или неће да наследи, дотле ово није случај у праву Хрватске, у којем је могућност побочних адоптивних сродника да се појаве као законски наследници усвојеника искључена све док брачни друг конкурише на наслеђе као наследник другог наследног реда. Даље, док у појединим правима наследноправни положај усвојилаца из потпуног усвојења, који они имају према редовним правилима законског наслеђивања као наследници другог наследног реда ни под каквим условима не може бити нити побољшан, нити погоршан (право Хрватске), дотле у осталим овакве могућности постоје, с тим што начин на који долази до корекција наследних делова ових адоптивних сродника није исти, с обзиром да се у већем броју анализираних права повећање наследног дела може остваривати искључиво путем својинског вида повећања (Црна Гора, Македонија, Словенија), а у неким од њих путем личне службености плодуживања (Србија). Напослетку, док у већем броју анализираних права наследноправни положај адоптивних побочних сродника може бити само погоршан у односу на положај који ови сродници као наследници другог наследног реда имају применом редовних правила законског наслеђивања (Црна Гора, Македонија, Словенија), дотле само у праву Србије овакав њихов положај може бити и побољшан.

Одступања од законског наследног реда формулисано под претпоставком постојања крвног сродства, а тиме уједно и одступања од начина на који наслеђују адоптивни сродници из потпуног усвојења (у случају смрти усвојеника из потпуног усвојења иза којег нису остали наследници

из прва два наследна реда, на наслеђе се у свим правима позивају усвојеникови деде и бабе, а њихови потомци по праву представљања, а у појединим правима и даљи преци усвојеника) огледају се и у немогућности да се у случају смрти усвојеника из непотпуног усвојења иза којег нису остали наследници прва два наследна реда на наслеђе позивају преци или побочни сродници усвојеоца. Ова одступања су у правима Србије, Црне Горе, Македоније и Словеније изражена у већој мери, с обзиром на непостојање права било ког претка или побочног сродника усвојеоца из непотпуног усвојења да се појави као наследник на заоставштини усвојеника као потенцијални наследник трећег или даљих наследних редова, док су у праву Хрватске изражена у мањој мери, узимајући у обир чињеницу да се у овом праву само побочни сродници усвојеоца не могу позивати на наслеђивање као законски наследници усвојеника, док се преци усвојеоца могу позивати на наслеђе као законски наследници трећег или и даљих наследних редова. С друге стране, различит приступ посматраних законодавстава према питању обима крвног сродства као чињенице на којој се заснивају редовна правила законског наслеђивања, доводи и до разлика које се између посматраних права могу уочити по питању могућности позивања и даљих адоптивних сродника усвојеника из потпуног усвојења као његових потенцијалних законских наследника, па се тако у неким правима круг адоптивних сродника као потенцијалних законских наследника усвојеника завршава са адоптивним сродницима праве усходне линије другог степена сродства (дедама и бабама по усвојењу), те свим њиховим потомцима неограничено (адоптивним побочним сродницима оставиоца) као законским наследницима трећег наследног реда (Црна Гора, Словенија, Македонија), за разлику од других анализираних права у којима у овај круг поред последње наведених улазе и сви даљи оставиоचेви директни преци по усвојењу (Србија, Хрватска).

Напоменућемо да се разлике у наследноправном положају истих категорија адоптивних сродника из потпуног или непотпуног усвојења могу уочити и када је реч о нужном наслеђивању, а које разлике најпре произлазе из различитог начина одређивања круга адоптивних сродника као потенцијалних нужних наследника и различитог приступа питању усвојавања својства нужних наследника појединим адоптивним сродницима. Тако у свим посматраним правима усвојеници и сви њихови потомци (без обзира на вид усвојења), као и усвојеоци (без обзира на вид усвојења) улазе у круг нужних наследника, при чему у погледу последње наведених изузетак постоји једино у праву Словеније, у којем усвојилац из непотпуног усвојења није нужни наследник. У наведени круг у свим правима (осим у праву Македоније) улазе и даљи преци усвојеника по основу адоптивног сродства насталог потпуним усвојењем, а у праву Хрватске и по

основу адоптивног сродства насталог непотпуним усвојењем (у границама у којима се у оквиру сваког посматраног права исти могу појавити и као законски наследници), при чему у већини ових права браћа и сестре по основу адоптивног сродства насталог потпуним усвојењем улазе (Србија, Црна Гора, Македонија, Словенија), док у појединим од њих не улазе у круг нужних наследника (Хрватска). У свим посматраним правима усвојеници и њихови потомци (независно од вида усвојења) су безусловни нужни наследници, што није случај једино у праву Македоније у погледу потомака усвојеника из потпуног или непотпуног усвојења, који су условни нужни наследници. У неким од посматраних права усвојиоци су без обзира на вид усвојења безусловни нужни наследници (Словенија, Црна Гора), у другим су такође без обзира на вид усвојења условни нужни наследници (Хрватска, Македонија), док у неким правима положај усвојиоца зависи од вида усвојења, па је тако усвојилац из потпуног усвојења безусловни нужни наследник, а усвојилац из непотпуног усвојења условни нужни наследник (Србија). У споменутих правима у којима браћа и сестре по основу адоптивног сродства насталог потпуним усвојењем улазе у круг нужних наследника, исти имају положај условних нужних наследника, а овакав положај имају и даљи преци усвојеника у оним правима у којима је истим признато својство потенцијалних нужних наследника (Србија, Хрватска, Црна Гора, Словенија). Напошетку ћемо закључити да упоредноправно посматрано, разлике у наследноправном положају једних истих категорија адоптивних сродника као нужних наследника не произлазе само из споменутог различитог начина нормирања појединих питања нужног наслеђивања у сваком од посматраних права, већ и из чињенице да су нужни наследници у свим овим правима врста законских наследника, чији нужни део представља увек умањени део онога што би конкретном нужном наследнику припало по законским правилима наслеђивања, што значи да и све горе наведене разлике које у овим правима постоје у погледу наследноправног положаја појединих истих категорија адоптивних сродника из потпуног или непотпуног усвојења као законских наследника, у крајњим консеквенцама доводе и до разлика у погледу њиховог конкретног наследноправног положаја као нужних наследника.

*Jelena Vidic, LL.M., Assistant
Faculty of Law, Novi Sad*

POSITION OF ADOPTIVE KINSHIPS AS LEGAL HEIR IN EX YUGOSLAV REPUBLICS'

Abstract

As a resume of previous paper which dealt with historical review of adoptive kinship's influence on intestate succession rights in domestic law and main characteristics of adoptive kins' position as legal heir in positive law of Serbia and in other particular European laws with accent on tendencies in modern law systems which provides equitable adoption as unique way of adoption, the intent of this paper is to point out concrete position of adoptive kins from equitable and de facto adoption both as legal heirs and as heirs entitled to portion of inheritance. The conclusion of concrete position of adoptive kins as legal heirs in states which were analyzed (Serbia, Montenegro, Slovenia, Macedonia and Croatia) is conducted from analysis of relevant provisions of Inheritance Act of named countries which regulate intestate succession rights of kins from equitable adoption and de facto one, and bringing them in connection with provisions on intestate succession rights of kins by blood and spouse of the de cuius which are deemed to be ordinary rules of intestate succession as well as those which provide exceptions. At the same time, on the base of analysis of all named provisions, and analysis of relevant provisions on mandatory legal inheritance, paper efforts to point out the concrete inheritance position of adoptive kins from equitable and de facto adoption as heirs entitled to portion of inheritance (the circle of adoptive kins as heirs entitled to portion of inheritance, the size of the portion of inheritance, as well as question of conditioning of adoptive kins as heirs entitled to portion of inheritance).